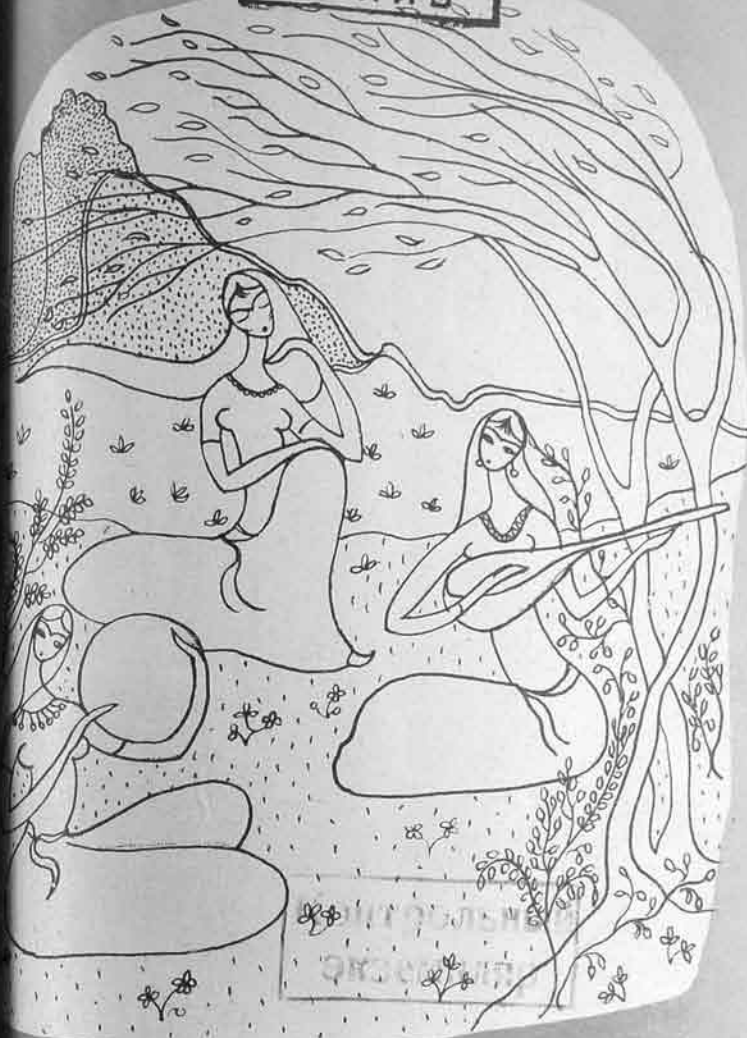

АРХИВ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

3

70

ԱՅՐԵՅԱՆ

Илјас
ӨФЭНДИЈЕВ

Унуда Билмирэм

(Тамашада пјес үч пәрдәјә бөлүнүр).

ИШТИРАК ЕДИРЛЭР:

Мөһсүнзада — профессор.
Сәадәт ханым — онун арвады.
Нәрмин — гыз.
Камран — гыз.
Мөңил.
Көрөм даја.
Күрчү мајор.

Сөһнө шыгылашанда Камран элинде кичик чамадагы жаваш-жаваш ирилдәјир. Архада жашыл тардалар, даһа узагаларда неса дағлар көрүнүр. Сәмадан карван-карван булудлар кәлиб кечир. Санки һәр шәј бир нағыл, бир әфсанәдир. Камран ирилдәјир вә ирилдәдикчә биз ону јола салан бу сөзләри ешидик:

«Мән, бу торпағын не мәтләрини һәмншә дәрн бир шүкүран һиссә илә тәбул етмишәм. Мән, гызмар күнәш алтында бу бәрәкәтли торпағы һәвәслә әкиб бечармишәм. Баһар жағышлары мәннм тарлаларымы суварыб. Јајын илк ајында мәннм әәмиләрим дәрја кими далғаланыб. Мәннм комбајила онлары бичиб, кәһрәба кими сары буғда һасил етмишәм. Сонра бу буғданын унундан әтирли чөрәк бишириб, сәнин табағына гојмушам... Исти күнләрдә ағ галајлы мис парчы Баба гајасы алтындан гәјләјиб чыхан сәрин су илә долдуруб сәнә вермишәм, кечәләр Муров дағларындан сәнә јелләр сәнин јухуларына ширинлик кәтириб. Дан шәфәгләр мәннм сәни һәјата, севинчә. Мәннм чох әзијәтләр, чох әзаблар чәкмишәм. Лакин һеч бир заман өз тәләјимә ачымамышам. Һеч бир заман аһ чәкмишәм! Суфрәмә гојдугум һалал чөрәјимә һеч вахт нашүкүрлүклә бахмамышам. Мәннм һеч вахт јадларә бојун әжмәмишәм. Мәннм һәмншә дәрн бир ләјәгәтләр һисс етмишәм ки, һәјатын ән бөјүк көзәллији, ән бөјүк мәһнасы мәрдәликдә, алиһачыг олмагдадыр».

Сәс кеткәчә узаглашир вә сәһнә архасында јахылашан мащын фнти алтында ешидилмәз олур.

Камран (әлини галдырараг гышгырыр). Еј, шофер, мәни дә көтүр. Мүјүрәрәк сәһнәдән чыхыр).

Ишыг сөнүр, јананда профессор Мөһсүнзадәнин еви. Нәрмин кәлир вә сәһнәдән чыхан Сәадәт ханымды гәришләшир.

Нәрмин. Камран һәлә кәлмәјиб?

Сәадәт ханым. Јох, бас сизин бу күн дәрсиниз јохду?

Нәрмин. Вар иди, ахырынчы муһазирәјә галмадым.

Сәадәт ханым. Нә үчүн?

Нәрмин. Елә белә. Дарыхдым. (Гыса пауза. Күзкүдә сачларыны үзәлдир.) Камранкилин бу күн ахырынчы имтаһаныдыр.

Сәадәт ханым (дәрндән һәфәс алып). Билирәм.

Нәрмин. Нә үчүн мән онун имтаһанлары барәдә данышанда сәһнәдән үзүн тутулур?

Сәадәт ханым. Фикир еләјирәм ки, Камран университети гүрәндәндән сонра сизин вәзијәтиниз нечә олачаг? О, Бақыда галмаг истәмир.

Нәрмин. Нејләсин. Өзү илә дејил ки!

Сәадәт ханым. Өзү иләдир, истәсә киши дүзәлдәр.

Нәрмин. О, һеч кәсин вәситәччилијини истәмир.

Сәадәт ханым (әсәби). Чүнки шәһинә сығышдырмыр. Өмүрдә бу гәдәр ловға оғлан көрмәмишәм.

Нәрмин (зарафатјана). Әкәр Камран онун-бунун әтәјиндән јаһышан оғланлардан олсајды мән һеч онун үзүнә дә бахмадым.

Сәадәт ханым. Әввәлә сәнин аған профессор Мөһсүнзадә «о-бу» дејил. Икинчи, өзүнү уча тутмаг о вахт јахшыдыр ки, башгасынын севинчени-сәадәтини әлиндән алмасын. (Мүтәәссир). Сән мәннм тәкчә баламсан.

Нәрмин (зарафатјана). Ушағлыгдә һәмншә плов биширәндә то-дугун ганадларыны мәннм бошгабыма гојуб дејирдин: «ганады гызымын, чүнки ата евиндән учуб кедәкдир...».

Сәадәт ханым (дәрндән һәфәс алараг). Сәнә нә вар...

Нәрмин. Күрчүстан дүнјанын о башы дејил ки... Кетсәк дә һәр гәстирәһәт күнү јанында олачагагы.

Сәадәт ханым. Мән өзүмдән чох атајын дәрдини чәкирәм. О, киши ушағыны, бүтүн гоһум-әгрәбасыны Аразын о тајында гојуб кәлиб. Инди сән дә чыхыб белә кетсән...

Нәрмин. Фикир елијәндә ки, харичи өлкәдә мәннм бачым-гарда-шыым вар, адама гәрибә кәлир.

Гыса пауза. Икисинин дә көзү јол чәкир.

Сәадәт ханым. Атајын дәрди бөјүкдүр. Сиз кәнчләр исә анчаг өзүнүзү дүшүнүрсүнүз.

Нәрмин (зарафатјана). Ај дүнјалар маралы, бирдәфәлик бил ки, сизәсиз мәннм үчүн һеч бир хошбәхтлик јохду. Мән чалышарам Камраны бурда галмага разы салам. Ди кәфин көкәлсин! (Ағзында бир һава чала-раг Сәадәт ханымы да өзү илә һәрләјир).

Сәадәт ханым. Јаваш, гыз, башым кичәлләнди.

Нәрмин (ејни зарафатла). Сәнинлә үрәјим дүзәлмәз.

Сәадәт ханым. Нә үчүн?

Нәрмин. Нијә бу гаш-көздән мәнә дә вермәмисән?

Сәадәт ханым (күлүмсәјир). Сәфәһ... Сән мәннән дә гәшәнк-сан.

Нәрмин. Хејр... Алдада билмәзсән. Биз јанашы кедәндә мәннән чох сәнә бахырлар. (Бөркдән күлүр). Алма өз арамәздыр, јаман үрәји назиклик еләјирсән. Бас космоса учанларын анасы нә гајырсын?

ИЛЈАС ӨФЭНДИЈЕВ УНУДА БИЛМИРЭМ

Сээдэт ханым. Јенэ башладың?! (Мә'јус). Элбәттә, сәп бизн баша дүшә билмәзсән.

Нәрмин. Јахшы... Сөз вердим гуртарды.

Сээдәт ханым. Чох сағ ол! (Өпүр).

Нәрмин (сәрт). Бәсдир, ана. Елә «сағ ол» дејирсән ки, елә бил нә олуп. Сән мәнә әмр елијә биләрсән. (Гыса пауза).

Сээдәт ханым. Әкәр Камран бурда галмаға разы олмаса?

Нәрмин (мүләјим күлүмсәјир). Бунун чавабыны сәндән сорушупрам? О заман мән нә етмәлијәм?

Сээдәт ханым (асәби). Билмирәм. Мән һеч нә билмирәм.

Кетмәк истәјир. Нәрмин тулланыб ону тутур.

Сээдәт ханым. Бурах! Бурах! Өвлада е'тибар јохдур!

Нәрмин. Вар! Анчаг һәр шеј кими һнди «е'тибар» сөзү дә әввәлки мә'насыны дәјишиб. Нә олурса-олсун мән сәни гојуб һеч јана кетмијәчәјәм. Қуман едирәм ки, Камран да мәним сөзүмдән чыхмаз. (Мащын сәси ешидилір). Атам кәлди.

Сээдәт ханым. Онун аспирантларындан бири бу күн диссертасија мүдафиә елијәсијди.

Нәрмин. Билрәм, гәзетдә е'лан вермишдиләр. Чәмил Зијадхан...

Сээдәт ханым. Нә, атан ону јаман тә'рифләјирди.

Нәрмин. Ешитмишәм. Дејрләр, истә'дадлы оғландыр.

Сээдәт ханым. Амма сәнин Камраның, нә гәдәр дилә тутурам-са аспирантураја кирмәк истәмәр ки, истәмәр. Дедикчә зарафата салыр.

Нәрмин (бәркдән күлүр). Мәкәр дүз еләмир? Нә гәдәр охумаг олар, кәзләримиз јорулду.

Сээдәт ханым. Инди, тәкчә али тәһсиллә узаға кетмәк олмаз.

Нәрмин. Һамысы инсаның өзүндән асылыдыр.

Профессор Мәһсүнзәдә вә Кәрәм даһил олулар.

Мәһсүнзәдә. Ханымлара салам вә еһтирам!

Кәрәм дајы. Ханымлара салам вә еһтирам!

Нәрмин. Кәрәм дајы, сән јенә дә мүдафиәдә иштирак едирдин?

Кәрәм дајы (чидди). Иштирак едирдим.

Мәһсүнзәдә. Көрүрәм ки, Кәрәм дәрин бир һуш-қушла гулаг асыр... (Бәркдән күлүр). Анчаг, сән демә кишиниң бүтүн фикри мәним гулағымда имиш...

Кәрәм. Данышанлар диссертанты тә'рифләдикчә, профессор да ејзан сол көзүңү гыјыб сағ гулағының дибини гашыјырды. (Ејни заманда кестәрир).

Күлүш.

Мәһсүнзәдә. Кәрәмин чаны үчүн, бу мүдафиә мәнә о гәдәр ләззәт верди ки, тај бу сөздән дејил.

Кәрәм. Амма, гочаг оғлан имиш. О, данышдыгча додағыны чей-нәјон алимин дәрсини јахшы верди. Мәнә елә кәлир ки, о киши чох пахыл адамдыр.

Мәһсүнзәдә. Нәдән билдин?

Кәрәм. Һисс еләјирдим ки, гәрәзини зорла богур, Кичкаһлары гыпгырмызы олмушду.

Мәһсүнзәдә. Еһ, достум Кәрәм, һејлә шејләрә фикир вермә; бизим үчүн маратлы о иди ки, оғлан јахшы мүдафиә етсин. Бу мәним алим-дим дәрәчәси алан он сәккизинчи аспирантымдыр.

Кәрәм. Он доггузунчу!

Мәһсүнзәдә (она бахыр). Һә?

Кәрәм. Бәли, он доггузунчу! Һамысының адыны, фамилијасыны асырмашам. (Голтуг чибиндән балача дәфтарчә чыхарыб кестәрир.) Ја-кардыр.

Мәһсүнзәдә. Еләдир, Кәрәм, онлар биздән јадикардыр. Биз го-лаб кедирик. Онлар исә кәлирләр. Чајы сән дәмләјирсән, мән?

Кәрәм. Мән. Сән бу күн чох јорулмусан.

Сээдәт ханым. Олмаз ки, бу дәфә да биз дәмләјән чајдан ичә-риниз?

Кәрәм. Сээдәт ханым, сизни габилијәтинизә сөзүмүз јохдур. Ан-да билдирсиниз ки, отуз илдир бизим чајымызы ја мән дәмләјирәм, ја профессор. Ханиш едирәм, бу зөвги биздән алмыјасыныз. Сиздән киз-сини јохдур, ајры адамың чајыны ичәндә елә билдирәм гурбәтә дүшмү-рәм. (О бири отаға кечир.)

Сээдәт ханым (онун ардынча). Чајник гајнардыр. Мәһсүнзәдә (Нәрминә). Кәрәк ки, Камраның бир имтаһаны алтышды?

Нәрмин. Бу күн верәсидир, ата.

Мәһсүнзәдә (кизли нараһатлыгла). Еләми?! Чох көзәл. (Па-на.) Ишләмәк барәдә фикри нәдир, бурда галмаг истәјир, јохса...

Нәрмин. Һәләлик о барәдә гәти бир гәрара кәлмәмишик, ата!

Сээдәт ханым. Гәти гәрара кәлмәсәниз дә, ајдындыр. (Әрнинә.) Онун фикри Борчалыја кетмәкдир.

Мәһсүнзәдә. Тәбини мәсәләдир. Орда апасы вар, бачылары вар.

Нәрмин. Јалныз она көрә дејил, ата!

Мәһсүнзәдә (фикирли). Баша дүшүрәм. (Гыса пауза.) Нәр-мин, бәс сән нә чүр фикирләјирсән?

Нәрмин (гәгәјәтлә). Мән һәр шеји анама демшәм.

Сээдәт ханым. О, мәнә сөз вериб ки, Камраны бурда галмаға разы салсын.

Пауза.

Кәрәм (гапыдан башыны узадараг). Профессор, бујура биләрсиниз. Чај һазырдыр.

Мәһсүнзәдә (дәриндән нәфәс алајаг галхыр). Јахшы. (О бири отаға кечир.)

Сээдәт ханым (Нәрминә). Атајың һесабы ичәри вермәјинә бах-са, сәнин ајрылыгың онун үчүн чох затин олар. О, Аразын о тајында го-лб кәлдикләриниң дәрдини сәнинлә унудур.

Гапы зәнки. Нәрмин ачыр. Камран кәлир. Бу, әзәләләри јахшы инкишаф имиш, учабојлу, јарашыглы бир оғландыр. Әјиндә јахшы тикилмиш гывраг илман етјуму вар. Һәрәкәтләри чәлд, ајдын вә гәтидир.

Камран. Саламлар!

Сээдәт ханым. Салам!

Нәрмин. Нә олду, Камран?

Камран. Дөрд!

Сээдәт ханым. Тәбрик едирәм.

Камран. Сағ олун. Он күндән сонра бурахылыш кечәсидир, ондан сонра әлvida, университет.

Сээдәт ханым (зарафатјана). Јаман тәләсирсән.

Камран. Нејләјим, Сээдәт ханым. Нә гәдәр охумаг олар.

Нәрмин (күләрәк). Јахшы, Кам... Һәмишә белә зарафат еләјир-син, ешиндән дә елә биләр доғрудан да сәнин охумагдан—китабдан эл-пәк кедир. Сән бунун белә демәјинә бахма, ана. Пиник кими күрәјини-нә вурмаг истәмәр. Охумадығы роман јохдур. Инди дә фәлсәфәјә кечиб.

Камран. Роман, фәлсәфә башта. Онлар мәним хәјалымы чәкиб је-ткән әләмләрә апарыр. Узун гыш кечәләриндә мәнә ләззәт верир.

Мөһсүнзадә (Чәмилә). Бәс Камранла?
Камран. Биз танышыг.
Мөһсүнзадә. Һа... белә де... (Чәмилә). Јахшы, әйләш керәк.
Чәмил. Јох, профессор, тәләсирәм, отурмаҗаҗағам. Кәлдим, сиз
бүгүн айләнизлә бу кечәки маңлисимизә дә'вәт едим.
Мөһсүнзадә. Бу күнкү галибијјәт шәрәфина, еләми?
Чәмил. Профессор, сиз мәни утандырысыныз. Ади бир иш иди.
Мөһсүнзадә. Сәнин дисертасијан ади бир иш дејил.
Кәрәм. Дуран-дуран дејирди, намизәдлик аздыр, докторлуғ ве
рилсин.

Чәмил. Елә шејләр олар.
Кәрәм. Јох, һавајы таклиф еләмирдиләр.
Чәмил (күлдүмсәјир). Профессор ки, о таклифләрә разы олмамды.
Мөһсүнзадә. Јохса сән бундан инчидин?
Чәмил. Сиз дејәндән соңра...
Мөһсүнзадә. Исте'дадли адамын әмәји һәмишә јахшы пәтичә
верәр. Мән дүз һәрәкәт еләдим. Мадам ки, бу исте'дад сәндә вар, демәк
докторлуғ үчүн даһа мһүм мөвзу ишләјә биләрсән. Кәрәм, беләдир ја
јох?

Кәрәм. Еләдир ки, вар, профессор.
Мөһсүнзадә. Күчлү һисан кәрәк һәмишә ишин чәтининдән ја
пышысн. О заман мүбаризә дә, јашамағ да марағлы олур.

Чәмил. Сизин сөзләриниз мәним үчүн ганундур, профессор.
Мөһсүнзадә. Јох, дүз дејил, әзизим, һәр кәсин өз дүшүнчәси, ә
мүлаһизәси олмалыдыр. Бүгүн фикирләр бир ирадәјә табе олдуғда дү
ја чәһәннәмә дөнүр. Кәрәм, беләдир ја јох?

Кәрәм (нә үчүнсә аһ чәкир). Еләдир, профессор.
Мөһсүнзадә. Һәјатын көзәллији фикирләрин, арзуларын мүхтә
лифијиндәдир, — әдаләтин мејдана чыхмасындадыр.

Чәмил. Профессор, ичәзәнизлә мән кедим.
Мөһсүнзадә. Јахшы.

Чәмил (чыхаркән ајағ сахлајыр, јаваш сәслә Камрана). Зәнини
чә, сиз хүсуси дә'вәт етмәјә еһтијаж јохдур.

Камран. Мән дә елә күман едирәм.
Чәмил. Көзләјәчәјәм. (Һамыја.) Һәләлик.
Мөһсүнзадә. Һәләлик.

Чәмил чыхар.

Сәадәт ханым (Мөһсүнзадәјә). Сәнин аспирантын на көзәл о
ланмыш.

Кәрәм (чидди). Көзәллик јахшы шејдир, амма һејиф бу оғланым
кы зәнәнә көзәлликдир.

Нәрмин. Зәнәнә көзәллик нәдир, Кәрәм дајы?
Кәрәм. Бизләрдә гадын тајфасына зәнән дејирләр.

Нәрмин. Бәркдән күлүр.

Доғрудур инди арвадла кишинин фәрги јохдур. Икисинин дә һүгү
бјрдир.

Мөһсүнзадә (Кәрәмә). Нәрд ојнајырыг?
Кәрәм. Хәјр.

Мөһсүнзадә. Нә үчүн?
Кәрәм. Машины јујачам. Ахшам гонағлыға тәмиз кетмәк да
зымдыр.

Мөһсүнзадә. Јахшы. Мән дә бир аз гәзетләрә бахым.

О бири отаға кечир. Кәрәм вә Сәадәт ханым да јан отаға кечирләр.

Нәрмин (Камрана). Сән бу оғланла һардан танышсан?
Камран (гәсдән). Һансы оғланла?
Нәрмин. Нечә һансы оғланла? Аспирантла.
Камран. Аспирант нә үчүн? О ки, артыг елмәр намизәдидир.
Нәрмин. Һәлә тәсдиғи кәләндән соңра. Еһ, Камран... Јенә сәнә
нә олуб, башламысан сөз күләшдирмәјә?
Камран. Мән онунла Күрчүстанда, Борчалы мешәләриндә таныш
олмушам.

Нәрмин. Мәкәр о да борчалылыдыр?
Камран. О, кәрәк ки... билмирәм һаралыдыр.
Нәрмин. Бәс сизин мешәләрдә нә кәзирди?
Камран. Тбилисидә јашајан бир күрчү достуна гонағ кәлмишди.
О да буну мешәјә ова апармышды.

Нәрмин. Соңра?
Камран. Соңрасыны ондан сорушарсан.
Нәрмин (тәәччүблә). Ондан нә үчүн?
Камран. Чүнки мән данышмағ истәмирәм.

Нәрмин. Сән аллаһ, даныш.
Камран. Чанып үчүн, һәвәсим јохдур.
Нәрмин. Көрүнүр аранызда нә исә олуб?
Камран. Аранызда онун инчијә биләчәји һеч бир шеј олмајыб.

Нәрмин. Бәс сәнин?
Камран. Мәним дә.
Нәрмин. Елә исә нә үчүн она гаршы белә, кинли кимисән?
Камран. Мәним она гаршы һеч бир киним јохдур.

Нәрмин. Бәс рәғбәтин?
Камран. Рәғбәтим дә јохдур!
Нәрмин. Гәрибәдир.

Камран. Нә үчүн бу гәдәр марағланырсан?
Нәрмин. Чүнки, о, пис оғлана охшамыр.
Камран. Бәлкә дә, мән онунла чәмиси он күн бир јердә олмушам.

Ғыса пауза.

Нәрмин. Сән бу кечәки гонағлыға һансы костјумуну кејәчәксән?
Камран. Нә үчүн сорушурсан?
Нәрмин. Истәјирәм, һамынын көзү биздә олсун.

Камран. Мән о гонағлыға кетмәјәчәјәм.
Нәрмин. Нә үчүн?
Камран. Елә-белә.
Нәрмин. Көрүрсән... (Ғыса пауза. Камран папирос јандырыр).
Онда мән дә кетмәјәчәјәм.

Камран. Јох. Сән кет.
Нәрмин (мәзәммәтлә). Сәнсиз?
Камран. Нә олар?
Нәрмин (инчијир). Чох сағ ол.

Кәркин пауза.

Камран (папиросунун көтүјүнү күлғабына басарағ). Јахшы, мән
дә келәрәм.
Нәрмин (бирдән шадланарағ, чеврилиб онун әлиндән јанышыр).
Тәшәккүр!

Камран. Тәшәккүр нә үчүн?
Нәрмин. Билирәм ки, аңчағ мәнә кәрә кедирсән. (Камран тәә
папирос јандырыр. Нәрмин папиросу онун әлиндән гапарағ.) Аз чәк.
(Папиросу ағзына тојарағ бир нәфәс алыб, сөндүрүр.) Сән, гара костју
му кејәрсән, јахшымы?

Мөһсүнзadə. Мәчлисә бахырам, үрәйм даға дөнүр. Нә гәдәр көзәл алимләримиз вар.

Кәрәм. Чоху да сәниң јетшидирмәләриндир.

Мөһсүнзadə (дәриндән нәфәс алараг). Мәним атамы хатырлајырсанмы?

Кәрәм. Рәһмәтлик јахшы бағбан иди. Кәрбәләјү һүсәјниң мейвәси бүтүн Тәбризәдә мөшһур иди.

Мөһсүнзadə. Әкиб-бечәрдији һәр бир ағач илк бар верәндә киши ушаг кими севинәрди. Һәр дәфә дә бизи инандырмаға чалышырды ки, бууну мейвәси о бириләриндән шириндир. Инди мәним дә һәр бир јени тәләбәм алимлик дәрәжәси алаида елә билирәм, бууну ишәғи дә бириләриндән күчлүдүр. Амма; һејиф ки, гочалырыг, Кәрәм.

Кәрәм. Сән мәним чаным, гочалыгы јахын кәтирмә. Бизә нә олуб, машаллаһ. Сән гуш кими, мән дә ки, өзүн билирсән дә, чәтнин дөңкәләрдә елә поворот кәтүрүрәм, елә бил, гартал һәрләһир. Дүздүр ја јох?

Мөһсүнзadə (күлүмсәјир). Дүздүр.

Кәрәм. Аразын о тәјиндә гоһум-гардаш јолумузу көзләјир. О кәшәмашында сәниңлә бирликдә Тәбризә гонаг кетмәјинчә һара гочалырыг?

Мөһсүнзadə (кәдәр вә хәјал ичиндә). Нә үчүн инсанын өмрү бу гәдәр гысадыр.

Кәрәм (дәриндән нәфәс алыр). Инсанын өмрү гыса да олса дүңянын өмрү узундур. (Пауза.)

Мусиги. Камранла Нәрмин мәчлисдән кәлирләр

Нәрмин (һәддиндән артыг шән). О... достлар да бурадајмыш!

Кәрәм. Биз папирос чәкмәјә чыхмышыг.

Нәрмин. Биз дә папирос чәкмәјә чыхмышыг.

Камран. Нәрмин!

Мөһсүнзadə (Камрана). Зарафат еләјир. Мән билирәм ки, о папирос чәкмир.

Нәрмин (гәһгәһә илә күлүр). Ата, Камран папирос чәкдијини сәндән кизләдији үчүн мәнә ачыгланыр. Бу бојда оғлан! (Күлүр.) Мән папирос чәкәјдим һеч дә кизләтмәздим. (Камрана.) Бәс сән һәмшиһә мәрдиликдән данышырсан?

Кәрәм. Бөјүкләрин јанында кичијин папирос фысгыртмасы мәрдилик дејил.

Нәрмин. Утаныб бүзүлмәк кечмишдә галыб, Кәрәм даји. Папирос чәкмәк һәдир ки...

Мөһсүнзadə (Нәрминә чидди). Даһа ичмәзсән, ешитдин.

Нәрмин (атасыны гучаглајыб өпүр). Јохса елә билирсән сәрхәшам, нә ичмишәм ки, чәмисә үч бакал шампански. Өз јолдашларымын мәчлиси олсајды башга мәсәлә. Онда Кәрәм дајынын «Ағ башына» беш улдузла чаваб верәрдики.

Мөһсүнзadə. Сәфәһләмә! Нечә јәни Кәрәм дајынын «Ағ башына» беш улдузла чаваб верәрдики? Бу нә демәкдир?

Кәрәм (күлүр). Нәрминни зарафатчылығыни билмирсән? Инди ки чаванлар «ағ баш» — араға дејирләр. Бачы гызы мәним һәрдән араг атмагыма ишарә едир.

Нәрмин (гәһгәһә илә күлүр). Көрүрсүнүз, Кәрәм даји о сағ баша дүшдү.

Мөһсүнзadə (Нәрминә). Сән бу дилләри һардан өјрәнмисән?

Нәрмин. Ата, елә бүтүн мәчлисләрдә оланлар алимләр дејилләр ки. (Камрана.) Кам, нә үчүн мәнә көмәк еләмирсән?

Мөһсүнзadə. Јох, Кәрәм, көрүнүр бизим нәдә исә сәһвимиз вар.

Нәрмин. Ата, сиз бура гонаглыға кәлмисиниз, јохса мәним үч башампански ичмәјими музакирә еләмәјә?

Сәадәт ханым кәлир.

Сәадәт ханым. Һамыныз бура нә үчүн јығылмысыныз? Ајыб-дир, Чәмилни анасы да дејир, бәлкә дарыхырлар. (Профессора.) Сәниң аспирантынн нә мәдәни айләси вармыш. Ев-ешикләринә фикир верирсиниз, һәр шеј өз јериндә, һәр шеј ән сон модаја ујғун, һәр шеј мүасир. Камран, сән нијә елә гаштабаглы отүрмушдун? Мән сәниң јеринә ута-дирәм.

Камран. Нә үчүн сиз мәним јеримә утапырсыныз?

Сәадәт ханым. Чүнки... чүнки сән бизлә кәлмисән...

Камран. Ах... сизлә кәлмишәм...

Сәадәт ханым. Хатиринә дәјмәк үчүн демирәм...

Камран. Гәтијән хатиримә дәјмир.

Нәрмин. Ана!

Сәадәт ханым. Билирсән, белә мәчлисләрдә һәр шејә фикир верирләр.

Арха планда мусиги чалыныр. Адамлары ојнадылары көрүнүр. Чәмил ити адамлары кәлир.

Чәмил. Профессор, мәчлис сизи көзләјир. Рича едирәм ичәри бу-трасыныз.

Мөһсүнзadə. Кәдәк.

Кәрәм. Ичазәнизлә мән бир папирос да чәким.

Мөһсүнзadə вә Сәадәт ханым ичәри кәдирләр.

Чәмил (Нәрминә). Нәрмин ханым, бујурун.

Нәрмин. Камран, сән ичәри кетмирсән?

Камран. Мән папирос чәкмәк үчүн чыхмышам.

Чәмил вә Нәрмин кәдирләр. Арха планда оларын рәс етдикләри көрүнүр. Камранла Кәрәм даји папирос чәкирләр. Пауза.

Кәрәм. Сәадәт ханымын сөзү олмасын, бу ахшам мәним дә көзүмә биртәһәр дәјирсән. Елә бил ки, бураја кәлмәјиндән наразысан.

Камран. Бәли, наразыјам. (Гыса пауза.) Мән бура кәлмәк истә-мирдим.

Кәрәм. Нијә ки?

Камран. Чүнки ев саһибиндән зәһләм кәдир.

Кәрәм. Һансындан, — атадан, јохса оғулдан?

Камран. Атаны танымырам, оғулдан!

Кәрәм. Һисс едирәм. (Гыса пауза. Папирос чәкирләр.) Сәбәбини демәзсән?

Камран. Сәнә дејәрәм.

Кәрәм. Һөрмәтли оласан.

Камран. Үч ил бундан габаг тәләбәләрин гиш тәтили вахты мән өз јеримизә кетмишдим. Бәрк гар јағмышы. Белә вахтларда бизим мешәләрә чүјүр, дағ кечиси овуна чыхырлар.

Кәрәм. Дејир, сән дә јахшы овчусан.

Камран. Ким дејир?

Кәрәм. Нәрмин. Соһра...

Камран. Бир кун мән дә түфәнки көтүрүб кетдим ки, бәлкә бир шеј вурам. Гар лиздән јухары иди, бизләрдә мешәләр галын олур.

Кәрәм. Билирәм.

Камран. Чох ахтардым, бир шеј таппадым, гајыдан заман елә түфән башлады ки, кәз көзү көрмәди. Күләк гары галдырыб күллә кими

адамын үзүнө чырпырды. Бирдөн гаранлыкта агача гысылмыш бир адам сечдим. «Кимсэн?» дежэ аяг сахлајыб бэркдэн сорушдум. Сэс чыкмады. О заман чиб фэнэрини јандырыб дүз үзүнэ салдым, көрдүм, мэн јерде бир огландыр. «Нијэ динмирсэн?»—дејэ, бир дэ сөслөндим. О, зорла аплатды ки, азыб. Мэн мин бир эзијјөтлө дөрд саатдан сонра ону кетириб евимизэ чыхартдым. Дили сөз тутмурду, он күн биздэ галыб өзүнө калдан сонра машина гојуб апардым Тбилисидэки достукилэ.

К а р э м. Мэнин бу Чэмил?

К а м р а н. Бэли.

К а р э м. Демэк, сэн раст кэлиб евинизэ апармасајдын, инди биз дэ бурда кефэ бахмаздыг. Јахшы, бэс инди ондан зөһлөн нијэ кедир? Оглан тэгсиркардыр ки, сэн ону өлүмдөн гуртармысан?

К а м р а н. Јох, О, башга шејдэ тэгсиркардыр. Мэним гоча анам нечэ күн, нечэ кечэ сөһрө гэдэр онун јастыгынын дибиндэ отурараг кешјини чэкиб, амма о, бир дөфэ дэ олсун анамы сорушмады.

К а р э м. Нанкор!

К а м р а н. Мэсэлэ онда дејил. Нэ мэним, нэ дэ анамын онун бизим јахшылыгымызы билиб-билмэмэниэ ештијачымыз јохдур. Јакин, мэсэлэ инсанын инсанлара мүнәсибөтөндөдир. (Өсөбилэшир.) Адамлара бу гэдэр јухарыдан ашагы бахмаг... Саадэт ханымса истэјир ки, мэн бу јаланчы аристократын евиндэ тэлхэклик едим.

К а р э м. Аманын күнүдүр өсөбилэшемэ.

К а м р а н. Мэн карэк бура кэлмэјөјдим.

К а р э м. Јахшы елэјиб кэлмисэн. Вахт олар о да өз сөһвини башга дүшөр. Биз адамларымызын үзөриндөн дэрһал гэлэм чэкэ билмэрик. Көдөк ичэри.

К а м р а н. Сиз кедин, мэн кэлэрэм.

К а м р а н папиросулу кұлгабына басыр. Сонра плашыны асылгандан алараг кедир. Мусиги давам едир. Н а р м и н јујурэрэк кэлир.

Н а р м и н (ора-бура). Камран!

Асылгава бахыр ва онун үзүндэки шөник бирдөн-бирэ јох олур.

Ч а м и л (жэлир). Нэ олуб, Нэрмин ханым?

Н а р м и н. Камран кедиб!

Ч а м и л. Мэнчэ, мэчлисдэ она тохуначаг бир шеј олмајыб, елэ дејилми?

Н а р м и н. Билмирэм.

Гыса пауза.

Ч а м и л. Рича едирэм, бикеф олмајын. (Онун элиндөн тутараг) Көдөк ичэри.

Н а р м и н диксинэрэк элини чөкир.

Н а р м и н. Мэн кедирэм, Чэмил.

Ч а м и л. Нечэ? Бэс ананызкили көзләмирсиниз?

Н а р м и н. Јох.

Ч а м и л. Јахшы дејил, тонаглардан ајыбдыр. Бизимкилэр дэ инчијэ билэрлэр. (Такрар элиндөн тутур.)

Н а р м и н. Инчимэзлөр. Сиз бизим тэрэфимиздэн үзр истэрсиниз. Дејарсиниз, вачиб ишлэри олдугу үчүн кетдилэр. Нэлэлик. (Элини зорла хилас едэрэк.) Нэлэлик, Чэмил.

Н а р м и н тэлэстик чыхар. Ч а м и л онун ардыча бахыр. Сонра агазына бир сгарет гојараг јандырмаг үчүн кибрит чөкир ва бу кибрит алышан кими, ишиг сөүрү, гаранлыкта бир нечэ санијэ Ч а м и л и н алышдырдыгы кибрит көрүүр, сонра о дэ сөүр. Дэрһал ишиг јаныр.

К а м р а н өз отагында пөчхөрө гаршысында дајаныб папирос чөкир. Гэфлетэн галыб тэјбатај ачылар. Н а р м и н дахил олур. Онун элинде кагыза бүкүлү бутулка јар.

Н а р м и н. Үзр истэјирэм!

К а м р а н. Нэ үчүн?

Н а р м и н. Сэни ора кетмэјэ мэчбур елэдијим үчүн.

К а м р а н. Орда нэ олуб ки?

Н а р м и н. Неч нэ, ахы, сэн кетмэк истэмјирдин.

К а м р а н. Сэн наһаг мөчлис јарымчыг гојуб чыхмысан.

Н а р м и н. Јох, Наһаг дејил. (Плашыны чыхарыр.) Биз мөчлисин

мөчлөшөрөк! Шампански! (Буфетдөн ики гэдэһ чыхарыр. Бутулканы кө-

төрүрүб Камрана узалдыр.) Ал, партлат! (Камран бутулканы алыб ачараг

көтүрүр.) Билэри долдурур. Нэрмин өз гэдэһини көтүрэрэк!) Сэнин саглы-

гына!

К а м р а н. Икимизин дэ.

Н а р м и н. Јох. Буну анмаг сэнин саглыгына ичөчөјэм!

К а м р а н. Нијэ анчаг мэним?

Н а р м и н. Биринчи, она көрө ки, бајаг мөчлисдэ сэнин саглыгына

ичимдэ.

К а м р а н (өсөбилэшэрэк). Бурах, сэн дэ, нэ ахмаг шејлөр һаггына

фикирлэширсэн.

Н а р м и н. Доғрудан да. Икинчи ва эн эсас она көрө ки, мэн сэни,

жалныз сэни севирам!

К а м р а н (күлүмсөјир). Јалныз мэни...

Н а р м и н (ону баша дүшмөјөрөк). Јалныз—сэни! Сағ ол. (Ахыра

гэдэр ичэрэк гэдэһи јерэ гојур.) Инан ки, сэнин мэне бир дөфэ ачыг-

данмагын, башгасынын мин дөфэ «гадан алым» демэсиндэн эвиздир.

Сэнин ачыгын да, күлүшүн дэ мэним хошума кэлир. Илк дөфэ сэни кө-

рөндэ үрөјимдэ деминдим: «Бу оглан мэним олмалыдыр!». Она көрө

дэ өзүм ээнк елэјиб сэниндэ таныш олдым. (Ону гучаглајыр.) Нэ үчүн

мэним бүтүн варлыгым, бүтүн бэдэним сэниндэ бирлэшиб бир вүчүд ол-

дурум... Ах, нэ үчүн?! Де, мэни чохму севирсэн?

К а м р а н (мөһрибан). Өзүн билирсэн ки, мэним «севирам» сөзүн-

дэн ачыгым кэлир.

Н а р м и н (зарафатјана). «Нэ севирам» дејирсэн, нэ дэ мэни өпүр-

сөн. Бэс нэ олсун?

К а м р а н бэркдэн күлүр. Ону ештирасла өпүр ва бирдөн, јердөн галдырараг сүр-

тла фырладыр. Гызын буидан дэрин бир зөвг дудугу һисс едилер. Сонра оглан ону

гэдэраг гэдэһлэрэ шампански төкүр.

Н а р м и н (көзлэрини јары јумараг). Инди бир ан мэне елэ кэлди

ки, икимиз дэ узаглара... космоса учуруг...

К а м р а н (күлүмсөјир). Бурдан Борчалыја тэјјарэ илэ јарым саат-

дыг јолдур.

Н а р м и н (тутулараг). Баша дүшдүм. Мэн өлүм, кэл бу кечэ о ба-

рэдэ данышмајаг. (Пианоја ишэрэ илэ.) Буну сэн алмысан?

К а м р а н (күлүмсөјир). Мэним о гэдэр пулум һардајды. Ев саһиб

мызына чөһиз алыб.

Н а р м и н. Чалсаг ачыглары тутмаз ки?

К а м р а н. Јох. (Гэдэһини көтүрүр.) Сэнин саглыгына. (Ичир.)

Н а р м и н (пианонун габагында отурараг). Нэ чалым?

К а м р а н. Өзүн билирсэн.

Н а р м и н Камраныи хошлэдыгы һаваны чалыб охујур.

Мэни сэнэ баглајан

Ештиг, мөһэббатиндир,

Јолларында сахлајан

Сэнин сэдэгетиндир.

Тутсун эрзи думан, чэн,
Гар олсун, дөзөрэм мөн.
Үрәјими исидән
Сәнин һәрарәтиндир.

Истәмирәм күл-чичәк,
Өмрүн јолу даш-кәсәк.
Һәр бәләја дөзәчәк
Сәнин дәјанәтиндир.

Нәдир вәфа, е'тибар?
Сөз десән артыг олар.
Мәним бу ешгим ки, вар,
Сәнин әманәтиндир.

Истәмирәм күл-чичәк,
Өмрүн јолу даш-кәсәк.
Һәр бәләја дөзәчәк
Сәнин дәјанәтиндир¹.

Камран. Сәнин көзләринин ифадәси бу кечә чох гәрибәдир,
Нәрмин. Јә'ни нә чүр гәрибә?
Камран. Елә бил ки, хәјалын далға-далға кәлиб сәнилә дәјәрәк
парчаланыр вә јенә дә керн гајыдыр.

Нәрмин (күлүмсәјир). Мән сәндән горхмурам, Камран.
Камран. Нә үчүн?
Нәрмин. Башгасынын үрәјиндән кечәнләри дујмаг габиләјәт
сәндә о гәдәр күчлүдүр ки...

Камран. Сәнин мөндән кизлини нә фикрин ола биләр ки?
Нәрмин. Әлбәттә, јохдур, анчаг бә'зән һеч өзүндән асылы олма
јараг хәјалына елә шәјләр кәлир ки, ону өз-өзүнә белә е'тираф етмә
утанырсан. (Гәдәни көтүрәрәк.) Сән һәјатда хошбәхтлији һәмшиә јак
шы һиссләрин гәләбәсиндә көрүрсән, елә дејилми?

Камран. Еләдир.
Нәрмин. Бир-биримизә олан көзәл һиссләрин гәләбәси шәрәфинә.
Камран (күлүмсәјир). Јахшы.
Нәрмин (күлүмсәјир). Учдуг.
Камран. Космоса!
Нәрмин (күлүмсәјир). Космоса!

Ичирләр.

Камран (папирос јандыраг). Тәзә намизәд сәнә нә чүр тә'сир
багышлады?

Нәрмин. Зәнәнә көзәл?! (Бәркдән күлүр.)
Камран (бирдән ачыгланараг әлини стола чырпыб гышгырыр)
Бәсдир.

Кәркин пауза.

Биз инсанлар һеч бир заман јахамызы дахилимиздәки сахтакар
лыгдан гуртара билмәјәчәјик!

Кәркин пауза. Сусурлар. Камран олдугча пәртдир. Бирдән Нәрмин һеч
бир сөз демәдән жакегини, кофтааны сојунмаға башлајыр.

Камран (тәәччүблә). Нә едирсән?

Гыз чаваб вермәдән сојунмағында давам едир.

Камран (онун әлиндән тутараг). Нијә сојунурсан?

¹ Шәри Ә. Күрчәјли язма чәкмишидир.

Нәрмин (әлини онун әлиндән хилас едарәк ејни сакитликлә). Бур-
галачағам!

Камран (һәјәчанла). Сән дәли олмусан, һәди?

Нәрмин (ејни сакитликлә). Дәли нә үчүн олурам. Мәни истә-
мирсән?

Камран (һәјәчанла). Чох да истәјирәм. Сән өзбашына дејилсән,
онун атан-анан вар.

Нәрмин (әсәби кејинир). Инди ки, олмаз, тәһгир етмә!

Камран (онун әлиндән тутараг). Јахшы, багышла.

Нәрмин (гышгырыр). Бурах!

Камран онун әлини бураһыр, гыз ити аддымларла чыхыр.

Камран. Сәни өтүрмәјим?

Нәрмин. Јазым дејил!

Чыхыр. Ишы сөнүр. Јананда Мәһсүнзәдәкилди еви. Сәадәт ханым
аравандыг отағда бәрк нараһатлыг кеչирир. Саат иккни вурур. Нәрмин аста-
на дахил олар. Сәадәт ханым көрмүр. Сәс салмамаг үчүн туфлиләрини чыка-
рыр бирдән стула илишиб јыхылыр. Сәадәт ханым она јахиллашыр.

Сәадәт ханым. Бу вахтачан һардасан?

Нәрмин. Камранла идим.

Сәадәт ханым. Камранла? Көрдүк гана чағыны! Мәчлисин ор-
тасында һеч кәсә бир сөз демәдән, һәтта ев саһилләри илә белә, худаһа-
нислешмәдән сәни дә көтүрүб, кеңдир.

Нәрмин. Мәни о апармады. Мән өзүм онун ардынча кетдим.

Сәадәт ханым. Бәс һеч олмаса мәчлисдәкиләрдән утанмадың?

Ахы, һәлә о, сәнин нишанлыни да дејил!

Нәрмин. Чох да... Биз бир-биримизә сөз вермишик.

Сәадәт ханым. Сөз вермишик! Иш дә орасындадыр ки, сөз
вермисиниз. Әкәр ондан сәнә әр олса, мән адымы дәјишәрәм. Онун кими
адамлар арвад истәјә билмәзләр. О, Дон-Кихот кими јел дәјирманлары
ида вурушур.

Нәрмин. Бәјүк фикирләрлә јашајан адамларын тәлеји һәмшиә
белә олмушдур. Онлар чох заман биз үзүгара бәндәләрә Дон-Кихот ки-
ми көрүнүбләр.

Сәадәт ханым. Шиширтмә. О, өз гынында јанан бир бошбоғаз-
дыр. Јердән-көјдән дәм вура-вура көзләрини пәрдәләјиб, сәни јолдан чы-
гардыр. Сән ону севмирсән!

Нәрмин. Јох. Мән ону севирәм!

Сәадәт ханым. Јалан дејирсән. Өзүн өзүн алдадырсан. Мән

тадынам, мән сәндә она гаршы севки оду һисс етмирәм.

Нәрмин. Мән бу саат онун евиндән кәлирәм!

Сәадәт ханым (дәшәт ичиндә). Нечә? Евиндән кәлирсән?!

Демәк...

Нәрмин. Јох!

Сәадәт ханым (јахасындан јапышараг гышгырыр). Анд ич!

Нәрмин. Бурах, ана, бурах, о намуслу адамдыр.

Сәадәт ханым. Намуслу адам бу гәдәр һәјасыз олмаз. Кечәнини

бу вахты гыз ушағынын субај огланын евиндән чыхмағы—әхлагсызлыг-
дыр.

Нәрмин (тәһгәнә илә). Нараһат олма, һеч кәс көрмәди.

Сәадәт ханым. Бәс нијә күлдүрсән?

Нәрмин. Чүнки инсана инанмамаг асасында гурулмуш бу әхлаг

шормалары күлүндүр.

Сәадәт ханым. Әхлаг биринчи нөвбәдә өзүнә вә өзкәләринә

пәрмәт демәкдир.

(Ағыр пауза.) Неч билирсәни дунјада неча бөјүк дәрләр вар? Ормәктәдә мәнимлә Марал адлы бир гыз охујурду. Бир күн онун атасыны тутуб он ил иш вердиләр, кедиб һәбсханада өлдү. Соңралар мәләү олду ки, әсил мүгәссир о дежилмиш.

Нәрмин. Гыз көзәл иди?

Камран. Һәм көзәл иди, һәм дә нәчиб.

Нәрмин. Бәс неча олду?

Камран. Кимсәсиз галыб истәмәдији бир адама әрә кетди.

Нәрмин. Нә билдин истәмнр?

Камран (тутгун). Билдирдим.

Нәрмин (ғарибә бир еғозмлә жарызарафат). Бәлкә сәни севирмиш?

Камран (гызә кәскин бир нәзәр салараг, гәгијәтлә). Мән дә он севирдим. Лакин бу, дунјадан хәбәрсиз, дилсиз, ағзсыз бир севки иди.

Нәрмин (истеһза илә). Мәләкләрин мәһәббәти кими?

Камран (ғаш-ғабағлы). Ола биләр. Мәләкләри дә инсан тәсәввүрү јаратмышдыр.

Нәрмин (алынмыш). Амма елә билдирдим, мән сәнин һәјатына дә хил олмуш јекәнә гызам. Демәк, икинчи дәфә дә севмәк олармыш. (Сарсылмыш.) Бәс нә үчүн сан буну индијә гәдәр мәнә демирдин?

Камран. Чүнки мән һәмишә ону хатырлајанда аңчаг интиғам бәрәдә дүшүнүрәм.

Нәрмин. Куја ки, бүтүн ишләр бир гызын тәлејиндән ибарәт имиш. Јәгин ки, Марал о әһвалаты чоҳдан унудуб.

Камран (она тәәччүблә баҳараг, сојуг). О унутса да мән унут билмирәм.

Нәрмин (кинајә илә). Сән кимләрдән интиғам алачагсан?

Камран. Инсан һәјатыны пула, вәзифәјә сатанлардан!

Нәрмин. Хәјалларәст!

Камран (сојуг). Ола биләр. Һәр һалда һәрәкәт ләзимдыр! Әлвида!

Гәти аддымларла чыхыр. Нәрмин бир аң јериндә донуб галыр. Соңра тамәтјәри-шүрү бир ифадә илә өз-әзүнә пычылдајыр.

Нәрмин. Әлвида?! (Бирдән санки јухудан ајылараг.) Јох! Јох Камран!

Нәрмин ғышгырараг гапыја тәрәф атылар вә елә бу заман дахил олан Чәмиллә ғарышлараг горхмуш кими далы-далы керә чәкилр. Чәмилдә јаваш-јаваш она тәрәф ирәлиләјир. Ишыг сөүр. Јананда Мөһсүнизәдә илә Кәрәм дәјир. Араз конарында дајанараг о тәја бахырлар.

Мөһсүнизәдә. Биз кәләндә о тәјдакы о ијдә лап бәләча иди. Инди бөјүк ағач олуб. (Гыса пауза.) Оғлум Исмајыл да јәгин белә бо атыб. Биз кәләндә онун ики јашы вар иди.

Узаг хәјаллардан, хатирәләрдән данышан бир мусиги.

О јашыл тәпәдәки чылпаг аты көрүрсән? Гулагларыны шәкләјиб бизә бахыр.

Кәрәм (көврәк һисслә). Јазыг һејван... нә билир биз кими! (Гыса пауза.) О ағаран јол бирбаш Тәбризә кедир...

Мөһсүнизәдә. Еләдир.

Тамаша елијә-елијә гәдим бир Азәрбајҗан мәһнысы охујурлар вә елә бил о тәјдакы ијдә ағачынын будағлары, зәмилар бу мәһнынын аһәнки илә далғаланыр.

Кәрәм. Еһ, нә исә... Мән бир чәј дәмләјим, о тәја тамаша елијә елијә ичәк.

О јашыл тәпәдәки чылпаг аты көрүрсән? Гулагларыны шәкләјиб бизә бахыр.

Кәрәм (көврәк һисслә). Јазыг һејван... нә билир биз кими! (Гыса пауза.) О ағаран јол бирбаш Тәбризә кедир...

Мөһсүнизәдә. Еләдир.

Тамаша елијә-елијә гәдим бир Азәрбајҗан мәһнысы охујурлар вә елә бил о тәјдакы ијдә ағачынын будағлары, зәмилар бу мәһнынын аһәнки илә далғаланыр.

Кәрәм. Еһ, нә исә... Мән бир чәј дәмләјим, о тәја тамаша елијә елијә ичәк.

О јашыл тәпәдәки чылпаг аты көрүрсән? Гулагларыны шәкләјиб бизә бахыр.

Кәрәм (көврәк һисслә). Јазыг һејван... нә билир биз кими! (Гыса пауза.) О ағаран јол бирбаш Тәбризә кедир...

Мөһсүнизәдә. Еләдир.

Тамаша елијә-елијә гәдим бир Азәрбајҗан мәһнысы охујурлар вә елә бил о тәјдакы ијдә ағачынын будағлары, зәмилар бу мәһнынын аһәнки илә далғаланыр.

Дол сумкасыны көтүрүб ағачлары арасына кирр. Сәһнә јаваш-јаваш ғарышлараг ишыг күүләндә Мөһсүнизәдәнин еш. Нармин тәк Соңра Сәадәт ханым дахил олур Гыса пауза.

Сәадәт ханым. Мән сәзин мәһәббәтинизә хәјанәт еләдијими билдирәм. Лакин сәнин хошбәхтлјини үчүн белә ләзим иди. (Гыза јахынлашаг мейрибаң.) Өз һәјатычы бош хәјаллара гурбан вермә. Әхәр сәни, сән дүшүндүјүн гәдәр истәсәјди, тикә-тикә доғрасәјдиләр дә истәмәдди.

Нәрмин (хәјал ичиндә). Ону һеч кәс доғрамырды. Сәадәт ханым. Билрәсән нә вар, гызым: дунјада елә бир мәһәббәт јохдур ки, онун өмрү ики-үч илдән артыг олсун. Ијирминчи әср бир сәһәр сақит, әгилли айла һәјаты гурмагдыр. Бу дунјада сәләти јалныз мәһәббәтдә ахтаранларын һеч бири хошбәхт олмамышдыр.

Нәрмин. Мәнчә севәнләр өз мәһәббәтләриндә һеч нә ахтармырлар. Һеч бир сәадәт-филян һаггында дүшүнмүрләр.

Сәадәт ханым. Чүнки мүвәтәти епгирасларын чоштулуғу, инаным әглимизин мувазинәтини позур, өз һәјатымыз, кәләчәјимиз һаггында чилди дүшүнмәјә гојмур.

Нәрмин (кәскин тәбәссүмлә). Демәк, мәһв олсун мәһәббәт?

Сәадәт ханым. Һәр мәһәббәт хошбәхтлик, раһат һәјат вә дәрәмидир. Әгилли гыз буну һеч вахт јаддан чыхармамаһдыр... Соңраки ешманчылык биз гадынлар үчүн хусусилә дәншәтли олур.

Нәрмин (дәриндән нәфәс алараг). Мәнә елә кәлир ки, Камранла јазат бир кәндә, балача бир дахмада јашамаг мәнмн үчүн ән бөјүк сәадәт оларды. Тәәссүф ки, мән буну инди, о кәләндән соңра һисс едирәм.

Сәадәт ханым. Мәнз сәнә елә кәлир. Амма һәјат ајры чүрдүр. Биз сәнинлә ана-бала олмагдан башга ејни заманда достуг. Рафигәјик. Она көрә дә ачыг данышыб, сәни инандырырам ки, истәјир кишини дәрдиндән дәли-диванә олаг, јенә дә онун ошшамаларындан алдығымыз сәлгун өмрү ики ил чәкир. Она көрә дә бизә ајағыны јерә мөһкәм дирәмиш, јахшы доланмағы бачаран әгилли, сағлам әр ләзимдыр. Һәјата јыг көзлә бах!

Нәрмин. Мән һәјата һансы көзлә бахсам јенә дә Камраны көрүрәм. Аңчаг сәнин вә атамын хатиринә мән ону унутмаға чалышамағам.

Сәадәт ханым. Сәадәт ханым. Сәлам, Чәмил! Сәлам, Нәрмин ханым! Сәадәт ханым!

Сәадәт ханым. Сәлам, Чәмил! Апанкил нечәдир?

Чәмил. Сизә саламлары вар.

Сәадәт ханым. Мән сизин анаңызә вурулмушам.

Чәмил (күлүмсәјир). О да ејни сөвләри сәзин һаггынызда дејир.

Сәадәт ханым. Көрүнүр, биз бир-биримизи башга дүшүрүк.

Чәмил. Јәгин ки, еләдир.

Сәадәт ханым. Сиз сөһбәт еләјин, мән дә хәрәјә баш чәким, күлүмсәјирәк.) Гочалара ишләмәкдән башга нә галыр ки...

Чәмил. Гочалыгла сәзин аранызда һәлә бир әср вар.

Сәадәт ханым (бәркдән күлүр). Чаванлыгла видалашанлар үчүн бундан көзәл комплемент олмаз. (Столун үстүндәкиләрә ишарә илә.) Рича едирәм, әјләшини.

О бири отаға кечир. Гыса пауза.

Гыла зәнки, Нәрмин кедиб ачыр. Чәмил дахил олур. Онун әлиндә јенә дә сәнин күлләрдән ири букет вардыр.

Чәмил (букети гыза тәгдим едәрәк). Сәлам, Нәрмин ханым! Сәадәт ханым!

Сәадәт ханым. Сәлам, Чәмил! Апанкил нечәдир?

Чәмил. Сизә саламлары вар.

Сәадәт ханым. Мән сизин анаңызә вурулмушам.

Чәмил (күлүмсәјир). О да ејни сөвләри сәзин һаггынызда дејир.

Сәадәт ханым. Көрүнүр, биз бир-биримизи башга дүшүрүк.

Чәмил. Јәгин ки, еләдир.

Сәадәт ханым. Сиз сөһбәт еләјин, мән дә хәрәјә баш чәким, күлүмсәјирәк.) Гочалара ишләмәкдән башга нә галыр ки...

Чәмил. Гочалыгла сәзин аранызда һәлә бир әср вар.

Нәрмин. Бу күлләри нә үчүн кәтирмисиниз? Мән ки, сиз сөз
мирәм.

Чәмил (жарызарафат). Амма мән сизи сеvirәм. Она көрә
үрәжим истәјән һәр бир шеји, һатта өз чанымы да сизә бағышламам
ихтијарым вардыр.

Нәрмин. Мән гәбул еләмәсәм нечә?

Чәмил. Неч нә. Нә дејә биләрәм ки.

Нәрмин. Мән ону утуда билмирәм, баша дүшүрсүнүзмү?

Чәмил. Әлбәттә.

Нәрмин. Бәс онда мәнән нә истәјирсиниз?

Чәмил. Неч бир шеј. Мәкәр о күндән сонра мән өз һиссләрим
радә сизә бир сөз демिशәм? (Пауза.)

Нәрмин. Мәним ону утуда билмәјәним сизин мәнлијиниз
хунмур?

Чәмил. Јох, биз әввәл бир-биримизә раст кәлсәјдик бәлкә сиз
ондан да артыг севәрдиниз.

Нәрмин. Нә үчүн сиз өзүдүз һаггында бу гәдәр жүксәк фикирдә
синиз?

Чәмил (тамамилә чидди). Нә үчүн дә олмајым?

Нәрмин. Мән өзүңә инам һиссини сеvirәм. Аңчаг сизиндә ону
чәсарәтиниз арасында чох мүнүм бир фәрг вардыр.

Чәмил (тәмкинлә). О фәрг нәдән ибарәтдир?

Нәрмин. Билмирәм, Лакин...

Чәмил. Лакин?

Нәрмин. Бу, һәр һалда сизин хејринизә дејил.

Чәмил (ејни тәмкинлә). Мән сизин мәним барәмдә белә дүшү
мәјиниздән дә инчимирәм. (Гыса пауза.) Сиз ки, мәнә сеvirсиниз.

Нәрмин (бирдән чанланараг). Она көрә дә мәним сизин һаггы
нызда нә фикирдә олмағым вәчинизә дејил, еләми?

Чәмил. Јох, демәк истәјирәм ки, мадам ки, сеvirсиниз, мән сиз
нечә јакшы көрүнә биләрәм?

Нәрмин (жарызарафат). Мән о гәдәр дә әдаләтсиз дејиләм. Сиз
әглинизә, чидди адам олмағыныза сөз јохдур.

Чәмил (кәскин тәбәссүмлә). Лакин буңларын һеч бирн да сиз
хош тәсир бағышламаыр.

Нәрмин. Сиз истәһза еdirеиниз?

Чәмил. Гәтијән. Мән сизин фикринизи тамамламаг истәдим.

Нәрмин. Сизин һәгигәтия көзүнә белә дүз бахмағыныз мәши
хошума кәлир.

Чәмил. Мән буна чох шадам. (Гыса пауза.) Сизә аид бир сү
олармы?

Нәрмин. Олар.

Чәмил. Мадам ки, сиз Камраны бу гәдәр сеvirсиниз, нә үчүн ону
ла кетмәдиниз?

Нәрмин. Мән өз севкими атамн бөјүк дәрдинә гурбан едир
(Гыса пауза.) Онун ики ушағи, бүтүн гоһум-әгрәбасы Аразын о тәјән
да галыб, мән дә олмасам бели бүкүләр. (Бөркдән сәрт.) Сиз нә үчүн
күлүмәјирсиниз?

Чәмил. Чүнки сизин дедикләриниз ади бир сентиментдир. Аташ
ушағ-зад дејил ки...

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Нәрмин. Әлбәттә, сиз мүәјжән дәрәчәдә һаггысыныз. Лакин бур
да башга бир мәсәлә дә вар ки, ичазә верин, ону сизә сөјләмәјим. Ја
ныз бу гәдәр билин ки, һәгиги севәнләр һәјатларынын ән чәтнн дәр
ләриндә дә бир-бирләринә лајиг олмалыдырлар. Зәифлик һәмшиә ач
начагылдыр.

Гыса пауза.

Чәмил. Бәлкә сонра јенә дә...

Нәрмин. Јох! Бир фарс маһнысында дејилдији кими «Рәфтәм ки,
рафтәм».

Чәмил. Елә исә икинчи суала да ичазә верин.

Нәрмин. Бујурун.

Чәмил. Сиз ондан сонра әрә келәчәксиниз?

Нәрмин. Јәгин ки. (Зарафатјана.). Гарыјыб елдә галмағын нә
һәҗасы вар.

Чәмил (жарызарафат). О заман мән өз һәмшәдәлијимн прәли
биләрәм?

Нәрмин (ејни кәдәрли зарафатла). Бајаггы ачыг данышығымыз
сонра сиз јенә дә президент сечилмәк истәјирсиниз?

Чәмил. Тәрәддүд етмәдән!

Пауза. Нәрмин сәнки бирдән-бирә тағатдән дүшүр.

Чәмил. Нә үчүн динмирсиниз?

Нәрмин. Јара чох тәзәдир. Чәмил. Һәләлик һеч бир сөз дејә бил
мирәм. Вахт кечәр, бахарыг. Индисә кедин. Мән тәк галмаг-истәјирәм.

Чәмил. Һәләлик, Нәрмин ханым.

Нәрмин. Һәләлик.

Чәмил. Чыхыр. Пауза. Мөһсүнзәдә илә Кәрәм лахли олулар.

Мөһсүнзәдә (гыза узун бир нәзәр салараг). Кәрәк Камранла
келәдирин, гызым.

Нәрмин. Мән һеч нәдән пешман дејиләм, ата.

Мөһсүнзәдә. Баша дүшүрәм. Гүјмәтләндирәм, аңчаг ананын
ләшлары олмасәјдә мән сәни кетмәјә мөчбур едәрдим.

Нәрмин. Бәс сән мәнсиз дарыхмаздын?

Мөһсүнзәдә. Мән һеч бир фәдакарлыға лајиг дејиләм.

Нәрмин. Нә данышырсан, ата.

Мөһсүнзәдә. Сәнин атаң о тајдакы тардашларынын, бачылары
нын дәрдинә биканә олуб.

Нәрмин. Амма мән һисс еләмишәм ки, сәнин фикрин һәмшиә он
лардадыр.

Мөһсүнзәдә. Доғрудур, лакин бу фикирләрдән һеч нә чыхмыр,
она көрә дә мән һәр дөфә онлары дүшүнәндә хәчәләт чәкирәм.

Нәрмин. Биринчи дөфәдир ки, сәни белә үмидсиз көрүрәм, ата.

Мөһсүнзәдә. Нечә илләрдир ки, атаң үмидлә јашајыб. Умидлә
оһујуб, доктор олдү. Инди исә өмүр гуртарыр. Ким билир даһа нә гәдәр
белә өмүрләр гуртарачаг.

Мөһсүнзәдә дәриндән һәфәс алараг о бирн отаға кечир. Ишыг сәнүр. Јанав
Камран Борчалыда өз отағында отуруб мақтуб охујур. О, көзүнү кәгызын үзә
һәләкәт кәлирдикичә биз Нәрминин сәсинн ешидирин.

Нәрминин сәси. Нечә күн бундан габаг сәнин һарада ишләди
нин вә үнвананын өјрәннб мәнә демәсини Чәмилдән хәтиш етдим, о, әв
вәл тәәччүб еләди. Сонра сорушудә: бәлкә сән мәнә вердијин вәдә пеш
ман олмусан?

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај
һәләкәт кәлирдикичә биз Нәрминин сәсинн ешидирин.

Нәрминин сәси. Нечә күн бундан габаг сәнин һарада ишләди
нин вә үнвананын өјрәннб мәнә демәсини Чәмилдән хәтиш етдим, о, әв
вәл тәәччүб еләди. Сонра сорушудә: бәлкә сән мәнә вердијин вәдә пеш
ман олмусан?

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

— Јох, — дедим, — пешман олмамышам. Аңчаг, мән Камрана мәк
туб јазмаг истәјирәм. Даһа бир сөз демәди. О, билир ки, мәним үрәжим
һәмшәлилик сәнә бағлыдыр. Лакин ону да билир ки, мән һеч бир заман
сәни әрмә хәјанәт еләмијәчөјәм. Дунән Чәмилкилдән мәнә нишан кәлди.
Сәнин көз јашларындан ачығын кәлдијини билирәм. Она көрә дә ағла
мадым. Аңчаг мәним үчүн чох чәтнн кечир. Сәнин һәмшәлик мәнән ај

ИЛГӘС ӘФӘНДИЈӘВ УЛУДА БИЛМИРӘМ

Кәрәм. Бош сөздүр.

Нәрмин. Ей, Көрөм дагы, сән мени баша душмүрсөн...

Кәрәм. Гыз, сәни зорла нишанладылар?

Нәрмин. Көрөм дагы!

Кәрәм. Гардаш гызы, мәнә жох дэ... Экэр сәнин о оглана көндүр олмасайды, дунја дагыла нишанланмаздын.

Нәрмин. Јогин ки...

Кәрәм. Билирсән, гардаш гызы, чәтини бир нәвәмиз олачандың. Ондан соира һәр шеј дүшәчәк јеринә.

Нәрмин. Јәни мөним ушағым оландан соира?

Кәрәм. Һә дэ... Мән бир аз утандым ачыг демәјә. Мәсәл вар, дэ јәрләр, ајынын минбир ојуну вар бир армудун башында. Бүтүн мәнә бәт ојунларындан, күсүб-барышмаларындан тәбиәтин кизилчә бир тәдәби вар: ушаг! Өвлад! Елә ки, о, дунјага кәлди, соира өзүнүз билерсән. Истәјирсиниз бир-биринизи әзизләјин, истәјирсиниз күндә һәрәңгә бир ағач көтүрүб дәјәнәк давасына чыхын. Даһа онун тәбиәтә дөхәт јохдур. Она јени инсан лазымдыр. Нә үчүн? Бу инсан тәбиәтин најинә кәрәкдир? Орасыны нә Јогман билди, нә дэ мән.

Нәрмин. Чүрүк фәлсәфәдир. Јер үзүндәки сонсуз көзәлликләр һәјачанлар, севкиләр, инфрәтләр, арузлар, фачиәләр, комедијалар, вә рушмалар јалпын өзләд јетирмәк үчүн ола билмәз.

Кәрәм. Елә тәбиәт дә истәјир ки, сән һејлә биләсән! Јохса ишәсәң па јатмаздыныз.

Нәрмин. Бәс, инди ки, беләдир, нә үчүн арвадындан соира евләд мјрдин?

Кәрәм. Евләнемәдим, тәбиәт дә мени чәзаландырды.

Нәрмин. Сәнә нә олуб ки?

Кәрәм (дәриндән нәфәс аларат). Нә олачат... Кечәләр отағым чәкилб гапыны ертәндә вәһимә мени басыр. Елә бил ки, һәр шеј маң јабаңчыдыр. Һәјәтлә һеч бир әсәр-әләмәт гојмадан бир күн бу дунјада чыхыб кедәчәғим дүшүндүкчә һәр шеј көзүмдә гаралыр.

Мөһсүнзәдә (кәлир). Шејләри һәләлик бу гајанын алтына јымаг лазымдыр. Јағачаг.

Кәрәм. Демәк, машыны бура сүрмәкдә јахшы иш көрүшәм.

Мөһсүнзәдә (чамаданлардан бирини гајанын алтына көтәрәк). Она көрә дә буранын адыны гојдум — Кәрәм гајасы.

Кәрәм (сәмини севинчлә). Доғрудан? (Нәрминә.) Мәндәјә соңра бурдан кечәндә бу гајага бахыб Кәрәм дајыны јада саларсан.

Мөһсүнзәдә. Нә олуб јенә үрәјин көврәлир!

Кәрәм. Сағлығына, үрәјим иңә көврәлир. (Јүрүрүб чамаданлардан бирини көтүрәк.) Машаллаһ, өзүмү гуш кими һисс едирәм.

Барк јағыш башлајыр. Сәэдәт ханым кәлир. Һәмсыс гајанын алтына јығалыр.

Сәэдәт ханым. Сел-су дунјаны көтүрәчәк. (Кәрәмә.) Кәрәм Чәмилди төк бурахмајайдын.

Нәрмин. Чәмил баялача ушаг-зад дејил ки, нә олачат?

Јағыш шиддәтләнир, һава гаралыр. Тез-тез ишмәк чәхараг кәһ Мөһсүнзәдәни, Сәэдәт ханымни, Кәрәм вә Нәрминни, кәһ да рул архасын отуруш Чәмилди амыла көзләрини ишыглайдыр. Һисс олушур ки, Чәмил ишынә дәли бир сүрәтлә сүрүр. Гаранлығда шырылты... Курулту...

Бир дә илдрими чәхәр. Чәмилдин инди бир вәһимә ичиндә алачачанмыш кәләри илә Нәрминин сәпки олу (Чәмилди) дигәтлә илзәлән көзләри сүрәт бир-бирини әвәз едир. Ва иләјәт ишәг тамам сөнүр. Јаһанда Мөһсүнзәдә, Кәрәм, Сәэдәт ханым, Нәрмин вә Чәмил гајанын алтында, гәтләмә столунуң отрағида әјләрәк јејиб ичирләр.

Чәмил (чоҳ ичмиш олдуғу һисс едилер. Лакин сәрхош дејил).

Чәмил. Денән, адамы мән вурмушам. Биз сәни гуртарарыг. Гој-

Профессор, бу гәдәһи сизин шәхсиниздә бөјүк елм хәлимләрини, мұа-техниканы ирәли апаран адамларын сағлығына галдыраам.

Сәэдәт ханым. Хәһш едирәм, бу сағлыга өзүң дә әләвә ели-сәһи. Сән елминизин сәһәрисән.

Чәмил (күлүмсәјәрәк). Һејнәк, Сәэдәт ханым, сиз дејән олсун. Гәдәһини галдырыр.) Бөјүк әгилләрини, бөјүк инсајларын шәрәфинә!

Ичирләр. Мотосикл сәси, һәмә тәвчмүблә бахыр. Әһиндә јәғмурауғ олаң күрчү-күрчү мәчлисә јахылдашыр. Бу, чаван шон бир огландыр. Онуң кәлиши илә Чәмил шәрәһәт һисс едир, лакин буну үзә вурмур.

Күрчү мајор. Әзиз тонағларә салам! Профессор Мөһсүнзәдә, Күрчүстәна хош кәлмисиниз!

Мөһсүнзәдә. Сағ олуң. Бујуруң, әјләшин.

Күрчү мајор. Сизин сағлығынызә мәмнунијәтлә бир гәдәһ шә-һәрәб ичәрәм. (Отурур. Чәмил онуң гәдәһини долдурмағ истәјир, лакин күрчү бутулканы онуң әһиндән аларат.) Сиз әзәмәт чәкмәјин. (Өз гәдәһини долдурур.) Сағ олуң, профессор! Сағ олуң, ханымлар! (Ахырачан ичир.)

Сәэдәт ханым. Сиз профессору һардан таныјырсыныз?

Күрчү мајор. Профессор Мөһсүнзәдәни ким танымыр. Бизим университетдә үч дәфә лексијә охујуб.

Мөһсүнзәдә. Сиз университети гуртармысыныз?

Күрчү мајор. Бәли, бизим прокурор дә әзәрбајчанлыдыр, өзү дә Бақыда гуртарыб.

Кәрәм. Бәлкә Камраны дејир?

Күрчү мајор. Бәли. Таныјырсыныз?

Кәрәм. Јахшы таныјырыг.

Мөһсүнзәдә. Бизим әһләнин достудур.

Күрчү мајор. Икид огландыр. Бурда әзәрбајчанлылар дә, күр-чүләр дә ондан өтрү чанларындан кечәрләр. (Гәдәһини долдурур.) Ма-дан ки, Камран сизин дә, мөним дә достумуздур, ичәк онуң сағлығына!

(Ичирләр.) Тбилисидә Камран үчүн көзәл бир күрчү гызы сечмишик. Хошунә кәләсә тој елијәчәјик.

Нәрмин. Камран һәлә гызы көрмәјиб?

Күрчү мајор. Хәјр, амма гыз ону көрүб. Көрән кими дә вуру-дуб. Бу гәдәһләри дә галдырағ ханымларын сағлығына! (Ичирләр, сәа-тан бахыр.) Бу саат Тбилисидән јахшы концерт вар. Ичәзә версәјди-низ транзистору ачардыг.

Нәрмин транзистору ачыр. Пәһәләдә бир күрчү мелодијасы чәлиныр. Мајор онуң аһәңкине ујарағ охујур.

Ей, профессор, дунја көзәлдир, амма һејлғ ки, (пагонларына иша-рә едир.) Һәләлик бунсуз кечмәз.

Мөһсүнзәдә. Јохса вәзифәниз хошунуза кәлмир?

Күрчү мајор. Мәсәлә онда дејил. Мән истәрдим ки, инсанлара мәнлис, инзибати органлар һеч лазым олмајайды.

Мөһсүнзәдә. Демәк, истәјирсиниз ки, шуурлар о гәдәр инки-шаф едәјди ки.

Күрчү мајор. Бәли, шуурлар... вичданлар...

Транзисторда башга бир һава чәлиныр. Чәмил гәлхарағ мәчлисдән араланыб ичирилә Кәрәми чәғырар.

Чәмил. Кәрәм дајы, мән бајағ рајон мәркәзиндән гајыданда ма-шыңла адам-вурмушам. Экәр бу мајор ондан өтрү кәлмиш олса, иши сән бојнуна көтүр.

Кәрәм. Јәни мән нә чүр бојнуна көтүрүм?

Чәмил. Денән, адамы мән вурмушам. Биз сәни гуртарарыг. Гој-

марыг һәбсханада бир күн дә галасан. Амма мән аләмдә биабыр оларам. Елми ишим төкүлүб галар. Өзүң дә билирсән ки, Камран мәшһәмдә дүшмәндир, бу иш дә онун әлиһә кечсә...

Кәрәм. Вурдугуһ адам сагдыр?

Чәмил. Билмирәм.

Кәрәм. Нечә билмирсән?

Чәмил. Билмирәм дә.

Кәрәм. Јолда адам вар иди?

Чәмил. Неч кәс јох иди. Сән тәрәддүдсүз бојнуна көтүрә биләр...

сән.

Кәрәм (она үзүн бир нәзәр саларга). Һә... демәк, мән бојнума көтүрүм ки, машинала басдығым адамы јағышда-туфанда, јолун ортасында јејәсиз гојуб гачмышам? Мән, о тајлы Кәрәм бу гәдәр алчаг иш тутмашам?

Чәмил. Јахшы, бағырма.

Сәадәт ханым. (Јахынлашарга һәјәчанла). Нә олуб, Чәмил? Бу мајор сәндән нә истәјир?

Чәмил. Нараһат олмайын, Сәадәт ханым, елә бир шеј дејил, мән гајыдаида машин бир адама азча тохунуб.

Күрчү мајор (онлар јахынлашарга Чәмилә). Рича едирәм, мәнимлә кедәк рајон мәркәзинә.

Нәрмин (јахынлашарга Чәмилә). Мән дә кедирәм.

Чәмил (сәрт). Лазым дејил.

Нәрмин (сојугганлы). Јох, мән кетмәк истәјирәм.

Мөһсүнзәдә (јахынлашарга). Кәрәм, сән өзүн дә кет. Көр нә мәсәләдир.

Кәрәм. Баш үстә.

Мајор, Чәмил, Нәрмин, Кәрәм сәһнәдән чыхырлар. Ишыг сөнүр. Јаша да Камранын отагы.

Камран (телефонла). Алло! Мурадов, тез адам көндәр, галашын учурулмасыны дајандырып, дејир, ичраијә комитәсини сәдринин муавини онун јериндә өзүнә јајлаг тиктирмәк истәјир. Вахты илә халг тәһриманы Шәмкирли Ејвәз 300 адамла о галада Ағамәммәд шаһын габагыны кәсиб, сән нәфәсинә кими вурушуб. Бу көстәбәјләр исә Азәрбајҗан икидләринин ахырынчы изләрини дә итирмәк истәјирләр. Тез адам көндәр! Бу ишә ичазә верәнләри исә мәс'улијәтә чәлб етмәк лазымдыр! (Камран дәстәји јеринә гојур. Нә исә дүшүнүр. Соңра магнитофону ачыр. Вахты илә Нәрминини чәлб-охудуғу маһны. Гапы эвлик. Камран кедиб гапыны ачыр. Нәрмин тамам исланмыш һалда дахил олур. Гыса пауза.) Нәрмин!. Нә јаман исланмысан?!.. (Оиун плашаны чыхарыб өзүнү диванда отурдур, соңра дзинин бирини јерә гојарга гызын туфлиларини чыхарыр, соңра әлини гызын күрәјинә чәкир.) Тамам сүдур...

Нәрмин (магнитофона ишәрә илә). Бизим маһнымыз! (Камран магнитофону сүдүрүр.) Нијә кәсирсән? Гој ахыра гәдәр охусун. Маһ гулаг асмаг истәјирәм.

Камран магнитофону тәқрар гурур, мусиги давам едир.

Камран. Бу нә һалдыр, Нәрмин? Сән кечәннин бу вахты тәк һардан кәлирсән, Нәрмин?

Нәрмин. Мән тәк дејиләм. Кәрәм дајы ашағыдадыр. Дајан, мән сәнин јаһына иш үчүн кәлмишәм.

Камран. Нә ишдир?

Нәрмин. Сизин рајонун милисләри Чәмил тутублар.

Камран. Нә үчүн?

Нәрмин. Машинала адам басыб.

Камран. Нә вахт?

Нәрмин. Бу күн.

Камран (санки јалһыз инди јухулан азыларга чәвли, гывраг бир кәрам алыб чәлд телефон дәстәјини көтүрүр.) Алло, Мурадов, дејир-сизин ишчиләр бу күн Азәрбајҗандан кәлмиш бир «Волга» тутублар? Аһа... аһа... Јаралынын пәзијәти нечәдир? Мугәсир һардәдыр? Јахшы... (Дәстәји асыр. Нәрминә.) Сән дә машинадајдын?

Нәрмин. Јох. Мән атамкиллә мешәдә галмышдым. Чәмил тәк чыхмышды ки...

Камран. Бәс профессоркил инди һардадырлар?

Нәрмин. Һәмин јердә. Мешәдә. Биз Киеловодскијә кедирдик. Бир дә дилчәлмәк үчүн јолда дајанмышдыг.

Камран (пәчәрәјә јахынлашарга бајыра гыштырыр.) Кәрәм дајы чых јухары. (Соңра телефон дәстәјини көтүрүр.) Гаражы вер. Алло! Мәним шоферими тез көндәрин бура. (Дәстәји асыр.)

Кәрәм (кәлир). Салам, Камран!

Камран. Салам, Кәрәм дајы, кәд, әјләш.

Кәрәм. Отура билмәрәм. Профессоркил тәк-тәһна галыблар мешәдә.

Камран (Кәрәмә). Нә әчәб машина өзүн сүрмәмисән?

Кәрәм. Камран, оғул, күнаһкарам, кәрәк машины өзүм сүрәјим. Чәмил тојмады. Өзү кәлмәк истәди.

Нәрмин (Камранә). Сән билирсән ки, Чәмил чох јахшы сүрү-мүдүр.

Кәрәм. Һәтта автомобиль жарышларында мүкафат да алыб.

Бајырда машина сәси. Камран башыны пәчәрәдән чыхарарга.

Камран. Иршад!

Иршадын сәси. Ешидирәм, јолдаш прокурор.

Камран. Мешәдә адамлар галыб. Кәрәм дајы илә кедиб кәтирәрсиниз.

Иршадын сәси. Баш үстә.

Кәрәм. Һәләлик. (Чыхыр.)

Камран (Нәрминә). Кет, шифанердә тәмиз пижама вар, кеј, азарларсан.

Нәрмин галыб о бири отага кетир.

Камран (телефон дәстәјини көтүрүр). Алло, Мурадов, хаһиш едирәм, машина сүрән адамын јаралыны тәк гојуб гачдығыны гоһумларына демәјәсэн... Јох, Чәмилни гоһумларына! Сәбабин дејәрәм. (Дәстәји асыр. Нәрмин пижамада кәлир. Оиун үзүндә ваһимәли бир ифадә вар. Санки гыз нәдәнсә дәһшәтә кәлир. Камран оиун руһи пәзијәтинин һисс едәрәк.) Әјләш, Нәрмин, бу саат сәнин үчүн чај кәтирим.

Нәрмин (гејри-адд бир һәјәчанла). Јох. Истәмирәм. (Гыса пауза.) Нә үчүн сән өз пижаманы мәнә кејиндирдин? Нијә биз бу јолла кәлдик? Нә үчүн о дәһшәтли һадисә мәнә бурда, сәнин прокурор олдуғун рајонда баш верди? Нә үчүн бу күн машина Чәмил өзү сүрмәк истәди? Бүтүн бунлар бир тәсәдүфдүрмү? Јохса тәлејин гәрибә ојунудур?

Камран (гәсдән зарафатјана). Јахшы... јахшы... Бир заман мән философияда тәгәирләндирдин. Амма инди өзүн тәләдән данышыр-сан.

Нәрмин (оиун дилләмәјәрәк ејин һәјәчанла). Нәји көзләјирсән? Нијә евләнмирсән?

Камран. Бачармырам.

Нәрмин (ејин сәртликлә). Нә үчүн?

Камран. Билмирәм. Көрүнүр һәлә тездир.

Нәрмин (ваһимә илә). Евлән, Камран. Мүмкүн гәдәр тез евлән. Сән субәј кәздикчә мәнә һөҗәт җөхдур. Мән тамамилә нишанлымын ола билмирәм. Чаным галыр сәнин јанында. Мән һәр јердә сәни көрүрәм. Көмәләр күләк јарпаглары тәрпаңдә сәнин пычылтыларыны ешиди- рәм. Елә бил ки, сән мәнн чағырысан. Неч јердә гәрар тапыб дајаны билмирам. Мәнә елә кәлир ки, гәрибә бир тәсадүф, көзләнилмәз бир һәд- дисә бизи јәнә дә бирләшдирәчәкдир. Биз инсанлар дөһшәтлјик, алла- шылмазыг. Мән фикрән, хәјәлән даима нишанлыма хөјәнәт едирәм. Баша дүшүрсәнми, хөјәнәт! Она таршы вичданымы төмиз сахламага күчүм чатмыр. (Гыз диванда отурага әлләри илә үзүнү тутур. Камран синарәт јандырар. Пауза. Нәрмин әлләрини үзүндән көтүрәрәк Камрана бахыр. Инди санки ону көзләри думалланмышдыр). Кәл, отур, сөһбәт елә. Мән сәнин сәсини ешитмәк истәјирәм.

Камран (ону јанында отурага). Нәдән сөһбәт еләјим...

Нәрмин. Елә бир шејдән ки, бизим планетлә әләгәси олмасын. Јухуја бәзәсин, (Ону әлиндән тутараг јара јеринә бахыр.) Бу чаным һардандыр, әввәл јөх иди.

Камран. Ов заманы ајы мәнн гованда учурума јыхылдым. Дащ чапды.

Нәрмин. Нә үчүн ајыны вурмады?

Камран. Вурмушдум. Анчаг күллә зәрәрсиз јериндән дәјмишиди. Мән учурумдан чыхана гәдәр гачыб итди.

Нәрмин. Кәрәк јаралы бурахмајајдын. Өлдүрәјдн!

Камран. Тана билмәдим.

Гыса пауза. Бирдән Нәрмин (огланы) әлиндәки јара јерин додагларына сыха- раг көзләрини јумур.

Нәрмин (Камраны әлини бурахмајараг). Јухум кәлир.

Камран (галхыб, дивана јастыг гојараг). Узан, јат.

Нәрмин. Атамкил инди кәләчәк.

Камран. Кәләндә ојадарам.

Нәрмин (јаваш сәслә). Истәмирәм.

Кәркил пауза.

Нәрмин (дәриндән нәфәс алараг). Чәмили јорған-дөшәк көндәр.

Камран. Инди шофер кәләндә дејәрәм, евләриндән анапар.

Нәрмин. Јемәк дә.

Камран. Билирәм. (Гыса пауза.)

Нәрмин (кәскин истәһза илә). Бура кәлмәк сәнин «борч», «фада- каравы» һаггындакы чошгун арзуларыны тәмин еләди, јөхсә онлар һә- мысы бош бир романтика имши?

Камран. Јох! Бош романтика дејилмиш. Мән, ишләдикчә инсан- лара нә гәдәр чөх лазым олдуғуму даһа дәриндән һисс едирәм.

Нәрмин (ејни кәскин истәһза илә). Чинајәт еләјән чәза чәкма- лидир, прокурор ја сән олдуи, ја да бир башгасы, нә тәфавүтү вармыш ки...

Камран. Тәфавүтү олуб-олмадығыны билмирәм. Анчаг мән ел- ишими јалһыз чәза вермәклә битмиш һесаб еләмирәм. Ахы, мән проку- рор олмагдан әввәл бир вәтәндашам. Мәним биричи вәзифәм чинајәт- төрәдән сәбәбләр һаггында дүшүнмәк, онула мүбаризә етмәкдир.

Нәрмин (дәриндән нәфәс алараг). Беләликлә дә өзүнү тамамилә хошбәхт һисс едирсән?

Камран (она сәрт бир нәзәр салараг). Билирсән ки, елә дејил. Нәрмин (күлүмсәјир). Чохдан иди ки, сәнин ачытланмағыны көрмөмишиди.

Камран (зарафәтјана). Әркөјүн профессор гызы!

Нәрмин (чидди). Мән һеч бир заман сәнин јанында өзүмү әркөјүн һисс еләмәмишәм. (Гыса пауза.) Истәрдим ки, бизим бир-биримизи көр- дүјүмүз дәнгигәдән та бу ана гәдәр башымыза кәлән әһватларын һамысы бир јуху, бир әфсанә олајды... Сән дә... Мән дә бир хәјәл олајдыг... Бир хәјәл... Бир јуху...

Нәрмин јаваш-јаваш јухулајиб һәһәјәт јатыр. Камран әдјәл көтирәрәк ону үстүнә салыр. Синарәт чыхарыб јандырар. Ишыг сөнүр. Ишыг јанада ејни отаг. Сә- әдәт ханым, Мөһсүнзәдә, Камран, Нәрмин вә Кәрәм.

Сәдәт ханым. Бир ишдир олуб. Чалышыб Чәмили гуртармаг лазымдыр.

Мөһсүнзәдә (арвадына). Сәнчә биз нејләмәлијик?

Сәдәт ханым. Јаралынын адамлары илә данышыб разы сал- маг лазымдыр. Сәксән јашында кишидир. Онсуз да ајағынын бири бур- дадыр, бири корда.

Мөһсүнзәдә (дөһшәт ичиндә). Бу јыртчылыгдыр!

Сәдәт ханым (әрина). Бурах бу бош һуманизм! (Әсәби һәрә- кәтлә плашыны көтүрәрәк.) Сизин чәсарәтиниз чатмырса, чәкилин, ду- рун тырагда. Мән өзүм ону гуртарарам.

Камран. Бир гәдәр сәбир еләјин, Сәдәт ханым.

Сәдәт ханым. Сәбир етмәк вахты дејил. Нә гәдәр ки, гоча һә- лә сағдыр, ону гонумлары илә данышмаг лазымдыр.

Кетмәк истәјир.

Мөһсүнзәдә (Камрана). Бәлкә биз мейманханаја кедәк. Бурдә сәни нараһат едәрик.

Сәдәт ханым. Мәнчә дә елә јахшыдыр. (Камрана.) Биз бур- да олсаг сән Чәмилини ишиндә әл-гол ача билмәзсән.

Камран. Мейманханамыз јахшы дејил. (Профессора.) Мәним үчүн дә һеч бир нараһатлығы јөхдур. Сиз әләшин, мән бу сәт кәлирәм. (Чыхыр.)

Сәдәт ханым (Камраны ардынча). Мәним бундан көзүм су ичмир. Чәмилини иши барәдә бир кәлмә данышмыр.

Нәрмин. Белә сөзләр лазым дејил, ана. Әкәр Чәмилини күнаһы варса, өзү чаваб верәр (О бири отага кечир.)

Сәдәт ханым. Мән билирәм ки, Камраны үрәји онула ба- рылшмаз.

Кәрәм. Камран намәрдлик еләмәз, Сәдәт ханым.

Мөһсүнзәдә. Көрәсән гочаны хәстәханаја Чәмил өзү анарыб, јөхсә...

Сәдәт ханым (һөвсәләдән чыхыр). Сән әсас мәсәләдән да- нышы, киши. Језнәнә иш верә биләрләр.

Мөһсүнзәдә. Әдаләт нечә тәләб едирсә елә дә олмалыдыр.

Ишыг сөнүр. Јанада Камраны кабинет. Камран вә Чәмил.

Камран (әсәби). Гоча кишини биһуш һалда, јағышын алтында ијәсиз гојуб гачаркән һеч утанмадын?

Чәмил. Ону агыр јараландығындан хәбәрим олмајыб.

Камран (гышгырыр). Олуб, јалаи дејирсән, хәбәрин олуб.

Чәмил (күлүмсәјир). Мәндән гысас алмаг үчүн әлиһә јахшы фүр- сәт дүшүб.

Камран. Сәнин киши намәрдләрдән тәле өзү гысас алыр.

Чәмил (килли). Елм, мәдәнијәт әләми мәним қосмәса анд апар- дығым ријазин ишләрдән бөјүк үмидләр көзләдији бир замандә, өмрүнү онсуз да баша вурмуш бир гоча үчүн өз ајағымла келиб һәбәханаја кири- билмәздим!

Камран. Неч бир хидмат инсанлары тапдалајыб кечмәјә һагт вермир. Сизин кимиләрин елми бизә лазым дејил.

Чәмил. Елм сизә лазым олуб-олмадығыны сорушмур.

Камран. Елм инсанын хошбәхтлиғинә хидмәт егмәлидир. Сизин кимиләрини нәзәриндә исә елм, вәзифә, даһа чох шәһрәт вә пул газанмаг үчүн бир вәситәдир. (Гәзәблә.) Мән исә бу донуз сәадәтинә нифрәт едирәм!

Чәмил. Сән бу сөзләри мәнә инди, душтаг олдуғум бир заманда һа үчүн дејирсән?

Камран. Чүнки бу сон һадисә көстәрди ки, сәнин кимиләри үчүн саллаһанаја кедән гојунла инсанын фәрғи жохдур.

Чәмил. Папирос чәкмәк олар?

Камран. (сигарет гутусуну гојур онун габағына). Бујур!

Чәмил. (папирос јандырыб чәкәрәк). Әкәр сәнин мәгсәдин мәнә иш вермәкдирсә, бу һүчүмлар артыгдыр.

Камран. (өз-өзүнә данышырмыш кими). Тәк сәнинлә иш битсәјди нә варды. (Дәриндән нәфәс алараг.) Чох тәәссүф ки, сәнин кими намәрдләр чохдур вә биз һалә узун мүддәт сизи даламызда көздирмәјә мәчбуруғ.

Чәмил. Нә үчүн мәчбурусунуз?

Камран. Чүнки сиз бир-биринизин ганынызы ичмәјә һазыр олдуғунуз һалда, лазым кәлдиңдә күрәк-күрәјә верирсиниз. Она көрә дә сизин ифша еләмәк о гәдәр дә асан дејил.

Чәмил. «Сиз» кимсиниз, «биз» кимик?

Камран. Сиз милләтсиз, вәтәнсиз, гансыз егоистләрсиниз! Биз исә сизин кизли јартычылығынызы һәр аддымда дујуруғ, көрүрүк, лакин буну сүбүт еләјә билмирик. (Пауза.) һајыф ки, Нәрмин сәнин әсил синманы бир дәфә дә олсун көрмәјиб.

Чәмил. (тәләсик). Сән мәним гочаны машина көтүрмәдијими Нәрминә демисән?

Камран. (она дәрин нифрәтлә баһараг). Јох! (Папирос јандырыр.) Анчаг елә күман еләмә ки, сәнә чаным јандығы үчүн демәмишәм.

Чәмил. (папирос јандырыр). Ајлындыр. Она көрә дә мән сәнә тәшәккүр етмирәм.

Камран. Сәнин тәшәккүрүн ади икиүзлүлүкдән башга бир-шеј олмазды.

Чәмил. Мән һеч бир заман икиүзлүлүк еләмирәм. Мән садәчә оларәг өз ативизмидән јаха гуртармаг истәјирәм. Сизләр исә һәјәти керә чәкирсиниз. (Гызғын.) Мән космоса учан кәмиләрә феодализм әсриндән баһа билмәрәм!

Камран. Һалбуки сәнин дахилиндәки чанавар ән гәддар феодадан белә гудуздури.

Чәмил. (бирдән һөвсәләдән чыхараг). Нәһајәт сән мәни һәбсханәја көндәрәчәксән, ја јох?

Камран. (она узун бир нәзәр салараг). Елә билирсән ки, сәнин истедадына, бачарығына мәним һејфим кәлир?

Чәмил. Белә ичә-минчәликләр мәнә лазым дејил. Мән сәндән торхмурам. Оңсуз да сән мөлүч бир хәјал кими даима үзәрнимиздә һәлләниб бизә раһатлығ вермирсән. Әкәр мән әсәбиләшиб јуз отузла сүрма сәјдим, бәлкә дә бу һадисә баш вермәзди. (Кинли истәһза илә.) Амма өзүнү ајдан ары һесаб едирсән.

Ағыр пауза. Камран зәик едир.

Камран. Мурадов һәмни ишә хитам верә биләрсән. Гочанын вәзижәти јахшыдыр, тәһлүкәли бир шеј жохдур. Өзү дә, оғланлары да шикәјәтдән имтина едирләр.

Гелефонда сәс. Онлар буну јалпыз сизин хатиринизә едирләр. Камран. Бунун әһәмијјәти жохдур. Сән онлара шикәјәтдән имтина етмәләри барәдә имза етдирдинми?

Телефонда сәс. Бәли.

Камран. (дәстәји асыр. Чәмилә). Кедә биләрсән!

Гыса пауза.

Чәмил. (јериндән тәрпәнмәјәрәк). Сән мәни азад едирсән? Камран. (сојуг вә гәти). Бәли!

Гыса пауза.

Чәмил. Амма мән сәни бураһмаздым.

Камран. Билирәм.

Чәмил. Бунунла барабәр јенә дә мәни һәбс еләмирсән? Камран. Кет!

Ағыр пауза.

Чәмил. Мән сәни мәмнунийәтлә дуелә чагырардым.

Камран. О заман мән сәни бир довшан кими өлдүрә биләчәјим һалда күлләми һаваја атардым.

Чәмил. Нә үчүн?

Камран. Чүнки мәнә сәнин өлүмүн јох, сағалмағын лазымдыр.

Чәмил. Нечә јәни сағалмағын? Мән хәстә-задам?

Камран. Хәстәсән! Сәнин ганына ишләмиш зәһәрдән хәбәрин жохдур!

Ағыр пауза. Чәмил јаваш адымлаарла чыхыр. Камран онун ардыча узун бир нәзәр салараг сигарет јандырыр. Ишыг сөнүр. Јаһандә јени дә Камранын сән. Мөһсүнзәдә илә Кәрәм даныша-даныша кәлирләр.

Мөһсүнзәдә. Бу да мәнә јени бир дәрәд олду, Кәрәм.

Сәадәт ханым бәјир гәпысындаң элиңдә тәзә чамадан кәлир.

Сәадәт ханым. Бәс Нәрмин һаны?

Кәрәм. Бу јана, даға тәрәф галхды. Дејирди дарыхырам.

Сәадәт ханым. Бу гызын ишиндәни баш ача билмирәм. Бура кәләндән гыздырмалы адам кимидир. Нә үчүн дарыхыр? Нишанлысыны о чүр ишдән гуртардыг. Даһа нә истәјир.

Чамаданы көтүрүб о бири отаға кечир.

Мөһсүнзәдә. (Кәрәмә). Сәадәт ханыма елә кәлир ки, күрәкәнин бураһылмасы илә јара сағалды.

Кәрәм. Нә јахшы ки, Чәмилдин гачмаг әһвалатыны Нәрминдән кизләдә билдик.

Мөһсүнзәдә. Нәрмин билмәсә дә, мән ки, билирәм. Сән өзүн сөјлә, Чәмилдин бу һәрәкәти илә адам өлдүрмәјини нә тәфавүту вар?

Кәрәм. һәмишә она шүкүр елијирәм ки, вичданымыз тәмиздир. Јохса бу дунјада јашамаг чәтин оларды.

Мөһсүнзәдә. Бәлә да орасындадыр ки, јахшы адамлар анчаг өз јахшылығлары илә тәсәлли тапырлар. Анчаг өзләри илә кифәјәтләширләр.

Гыпы зәнки. Сәадәт ханым кәлиб ачыр, Камран кәлир.

Сәадәт ханым. Салам! Салам! Инди чә сәндән данышырдыг. Бизә елә бир јахшылығ еләдин ки...

Камран. (сојуг). Машыныныз һазырдыр. Истадијиниз вахт јола дүшә биләрсиниз.

Сәадәт ханым. Тәшәккүр едирәм. Бакыја јолунуз дүшсә, бизә кәларсиз. (Чәмил кәлир. Камранла Чәмилә.) Еј чаванлар, мән истәјирәм ки, сиз бу саат бизим көзүмүзүн габағында өпүшүб өз достлуғунузу әбәдләшдирәсиниз. һајды, тез олун!

Чәмил сусур. Нәрмин дахил олур. Гыса пауза.

Нәрмин (ағыр аддымларла Чәмилә јахынлашараг бирдән гыш-гырыр). Горхаг!

Сәадәт ханым. Нә данышырсан, гыз!

Нәрмин. Демәк, сиз һаманыз мөндән кизләдирмишсиниз? һаманыз мәнә дәншәтли бир суи-гәсд һазырлајырмышсыныз! (Пауза.) Башышла мәнн, ата, мән башга чүр һәрәкәт едә билмирәм.

Мөһсүнзәдә. Сән дүз һәрәкәт еләјирсән, гызым.

Нәрмин. Изн вер, бунун үчүн сәнин әлиндән өпүм, ата!

Мөһсүнзәдә. Јох! Атан сәндән аз күнаһкар дејил. Биз јалныз едм өјрәтмәклә кифәјәтләјирик. Биз унудуруг ки, әсил инсан биринчидән бәдә вәтәндәш олмалыдыр. Өз халгынын бөјүк тәлеји илә јашамалыдыр. Белә олмадыгда чинајәт дә ајаг тутуб јеријир. Она көрә дә мәнним истејаддлы тәләбәм, (Чәмилә) сән, һеч бир вичдан әзабы чәкмәдән, сәксән јашлы адамы ајаглајараг јолда гојуб гачырсан!.. Она көрә дә, мәнним әзиз гызым, сән һәгиги мәһәббәтин дашлы-кәсәкли јолларында ирәдләмәк гәтијјәтини өзүндә тапа билмәдин!

Пауза. Мөһсүнзәдә ағыр аддымларла чыхыр. Сәадәт ханымла Камран дајы да онун ардында кедирләр. Сәһнәдә Нәрмин, Чәмилә вә Камран галырлар. Нәрмин Чәмилә јахынлашыр.

Нәрмин. Сәнә ағыр сөзләр дедијим үчүн үз истәјирәм, Чәмилә. Бүтүн тәгсирләр мәнәдир, мән нә истәдијими өзүмә ајдынлашдыра билмәдим. Она көрә дә һиссләримин башсыз ахыны мәнн апарыб бурулгана салды. Биз инсанлар бир-биримизи пијмәтләндирмәји бачармајанда тәлә дә биздән үз дөндәрир. Сәнин машыны нә үчүн јүз отузла сүрдүјүңү сәбәбинн мән баша дүшүрдүм. Мән билирдим ки, сән мәнним учумдан чох әзаблар чәкирсән. (Нишан үзүјүнү чыхарыб она верәрәк.) Ал, мәнн башышла, мән тәк галмаг истәјирәм.

Чәмилә. Сән мәнним барәмдә јалныз бир шејдә сәһв едирсән, Нәрмин, мән горхаг дејиләм. (Камрана ишарә илә.) О һаглыдыр, мән зәһәр дәнмишәм. Мән хәстәјәм! (Әлиндә тутмуш олдуғу үзүјә бахыр. Сонра ону туллајараг сәһнәдән чыхыр).

Кәркин пауза. Нәрмин Камрана јахынлашыр.

Нәрмин. Мән билирәм ки, бүтүн бу һадисәләрдән сонра сән мәнн гәбул етмәзсән. һеч мән өзүм дә буну сәнин шәһиннә сығышдырмаздым, Камран. Сән һәгиги мәһәббәтин чәтин сынағындан әсил бир тәһрәмәт кими чыхдын, мән исе сәнин инсанлардан тәләб еләдијин мәрдләнн өзүмдә тапа билмәдим. Мән сонрадан баша дүшдүм ки, сәндән ајрылмаг үчүн кәтирдәнн сәбәбләр ади бир бәһанә имиш, ахы, доғрудан да Борчалы дүнјанын о башы дејил.

Камран. Бәсдир, Нәрмин. һеч бир изаһат лазым дејил.

Нәрмин. Еләдир. Мән кедирәм, Камран, лакин үрәјими бу дағларда гојуб кедирәм. Сан ол, мәнним әзизим. (Ағыр аддымларла чыхыр.)

Камран. Һалә дә јериндә дајанмышдыр. Сонра дәриндән нафәс алараг сәатинн бәзыр вә вәһәјәт јериндән гопараг гәти аддымларла кедир.

